

بانک ملی ایران
اداره تحقیقات و برنامه ریزی

طرح تفصیلی

مشارکت مالی جعاله

Joaleh Financial Sharing

(JFS)

زیر سیستم بانکداری مشارکت در سود و زیان راستین

(PLS)

طراحی، راهبری و تدوین: دکتر بیژن بیدآباد

ویرایش چهارم

۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبِإِسْتِغْنَيْنِ

پیشگفتار

بانک ملی ایران بعنوان بزرگترین بانک کشور در ایفای نقش اساسی خود در تجهیز و تخصیص منابع در جهت سلامت و رشد اقتصادی کشور، اقدام به طرح ابداعات مالی جدیدی در زمینه بانکداری مشارکت در سود و زیان نمود که از آن جمله می‌توان به طرح حاضر یعنی مشارکت مالی جعاله یا JFS اشاره نمود که زمینه لازم برای سپرده‌گذاران و مشارکت آنها در تأمین سرمایه در گردش طرح‌های تولیدی را فراهم می‌آورد. استقرار واقعی نظام بانکداری اسلامی بدون ربا می‌تواند بسیاری از معضلات اقتصادی و مالی مهم در سطح جهان را مرتفع نماید که در این باره نظرات بسیار زیادی توسط کارشناسان اقتصادی مطرح گردیده و در این راستا بانک ملی نیز تلاش و سعی خود را آغاز نمود تا با تدوین شیوه‌های صحیح و اجرائی بانکداری اسلامی قدمی در جهت توسعه نظام بانکداری اسلامی بردارد که به نوبه خود در سطح جهان بدیع می‌باشد.

این مجلد در دنباله طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS و زیرسیستم آن یعنی طرح مشارکت مالی مضاربه MFS طرح دیگری را تحت عنوان مشارکت مالی جعاله JFS مطرح می‌نماید که به عنوان زیرمجموعه‌ای از طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان می‌باشد و در این ارتباط دستورالعملها و تشکیلات و سازمان و رویه‌های گردش کار و سازوکارهای الکترونیک و قراردادهای فرمهای مربوطه، مشابهت بسیار زیادی با مفاد مطرح شده در طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان دارند و لذا بسیاری از موارد لازم که در این طرح به آنها اشاره شده است را می‌توان در گزارشات تفصیلی طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS یافت.

تیم کارشناسی از تخصصهای مرتبط و با راهنمایی و هدایت آقای دکتر بیژن بیدآباد مشاور طرح

تلاش بسیاری در تدوین و ارائه این طرح نمودند که جا دارد که از زحمات ایشان و کلیه ارکان بانک که در این راستا با اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی نهایت مساعدت را مبذول داشتند قدردانی نماید. سرکار خانم ژینا آقاییگی معاونت اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی شخصاً عهده‌دار هماهنگی این طرح بودند و بدینوسیله از زحمات ایشان قدردانی می‌گردد. آقای دکتر بیژن بیدآباد بعنوان مشاور و طراح اصلی طرح همگام با کارشناسان و نمایندگان ادارات مختلف بانک، آقایان آذرنگ امیراستوار کارشناس اداره حقوقی و دعاوی، ابوالفضل هزاوه معاونت اداره کل بررسی طرح‌ها، علیرضا شفیعی معاونت اداره کل تسهیلات اعتباری، سعید نفیسی زبده سرانی معاونت اداره کل حسابداری و بودجه، علیرضا مهدی‌زاده و علی حیات‌داودی کارشناسان اداره کل بررسی طرح‌ها، بیژن حسین‌پور رئیس شعبه خیابان فلسطین شمالی، سید علی حسینی و اکبر شالی کارشناسان اداره سازمانها و روشها، محمد کاشفی کارشناس اداره کل عملیات ارزی، محمود الهیاری فرد و محمد صفایی‌پور کارشناسان اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی، علی کوثری کارشناس اداره کل بازرسی، باقر عین‌اله زاده و مجید ناصری کارشناسان اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی و خانم‌ها مهستی نعیمی معاونت اداره حقوقی و دعاوی، نادیا خلیلی و لائی کارشناس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی و شاکری کارشناس اداره کل تسهیلات اعتباری در مراحل مختلف تدوین بانکداری مشارکت مالی جعاله حضوری فعال داشتند و جا دارد که از تلاش ایشان قدردانی نماید.

امید است بانکداری مشارکت مالی جعاله (JFS) بانک ملی راه این سنت حسنه اسلامی را در سایر بانکهای داخلی و همچنین بانکهای خارجی بگشاید و موجبات توسعه و اثربخشی بیشتری را در زمینه بانکداری اسلامی در سراسر گیتی فراهم آورد.

مسعود صفرزاده نساجی

رئیس اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی

خلاصه

اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران در جهت تدوین طرح‌های بانکداری اسلامی تلاش گسترده‌ای را آغاز نمود که منجر به برداشتن گام‌های اصولی قابل توجهی برای اجرایی نمودن مشارکت واقعی در سود و زیان شد. طرح حاضر یعنی «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» یکی از زیرسیستم‌های «طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)» است.

در «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» صرف‌نظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس تعیین نرخ تسهیلات بانکی، نرخ بازدهی در بخش حقیقی اقتصاد می‌باشد و بانک بعنوان واسطه وجوه با دریافت حق‌العامل و در مقام وکیل یا عامل، کارمزد دریافت نموده و در عوض ضمن ارائه خدمات مدیریت سرمایه به خریدار کالا، منابع وی را برای مشارکت در تامین سرمایه در گردش تولیدکننده فراهم می‌آورد. بر این اساس بانک درخواست‌های متقاضی منابع مالی (تولیدکننده)، و همچنین تجهیزکننده منابع مالی (عرضه‌کننده مواد لازم بعنوان سرمایه در گردش) را از دو بنگاه مختلف دریافت می‌نماید. در این حالت متقاضی منابع بعنوان فروشنده (تولیدکننده) تلقی می‌گردد. بانک در این میان اقدام به تامین مالی عرضه‌کننده براساس درخواست خریدار نموده و منابع مالی مورد نیاز تولیدکننده را پس از اخذ از خریدار با صدور گواهی آتی به نام خریدار تسهیل می‌نماید. در این روش بانک واسطه مالی است که منابع لازم را از سمت خریداران جمع‌آوری و در اختیار مجری که تولیدکننده کالا است قرار می‌دهد. عامل الزاماً دارای شخصیت حقوقی می‌باشد. عملیات جعاله تحت عنوان JFS تابع مقررات و دستورالعمل‌های کلی طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) بوده و کلیه دستورالعمل‌های مربوط به این طرح نیز نافذ است مگر اینکه صراحتاً عدول از آن قید شده باشد.

به منظور تامین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کار اجرایی طرح JFS یک ابزار مالی جدید به کار گرفته می‌شود. این ابزار مالی به نام «گواهی آتی» با مشخصات خاص تعریف می‌گردد که تمایز بارزی با قراردادهای آتی در بازارهای بورس فعلی جهان دارد. گواهی آتی به منظور تأمین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کارهای اجرایی طرح JFS به عنوان یک ابزار مالی توسط بانک و براساس درخواست متقاضی منابع مالی و طبق قرارداد جعاله منعقد صادر می‌گردد. این گواهی بی‌نام است که قابلیت انتقال به غیر و خرید و فروش در بازار ثانویه و بورس کالا را دارد و آخرین شخص حقیقی یا حقوقی دارنده گواهی در سررسید، مالک کالای حقیقی موضوع قرارداد بوده و مالک کالای تحویلی مجری می‌باشد.

کلیه عملیات بر اساس دستورالعملهای تدوین شده تحت عنوان «دستورالعمل احراز توانایی مجری» شامل نکاتی مبنی بر اهلیت فنی و اهلیت مالی و گروهبندی مجریان براساس طرح و نوع وثائق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات و سهم آورده مجری در سه گروه سبز و زرد و قرمز؛ «دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها»؛ «دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح»؛ «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»؛ «دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت»؛ «دستورالعمل گزارش دهی مجری»؛ «دستورالعمل حسابداری و حسابرسی»؛ «دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه» شامل آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح و همچنین قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی؛ «دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)»؛ «دستورالعمل تسویه حساب با مجری»؛ «دستورالعمل داوری (حکمت)»؛ «دستورالعمل فورس ماژور»؛ «دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS» شامل گواهی مشارکت/پذیره و قراردادهای بانک با سپرده‌گذار، قرارداد مشارکت بانک با مجری، قرارداد بانک با امین؛ «دستورالعمل صلاحیت

امین»؛ «دستورالعمل انصراف سپرده‌گذار و تسویه پیش از موعد»؛ «دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره»؛ «سامانه اینترنتی «بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره» شامل پورتال اطلاع‌رسانی، ثبت نام و عضویت، پیشنهاد خرید/فروش، ارتباط فروشنده و خریدار گواهی مشارکت، ثبت و استعلام می‌باشد که در بانکداری مشارکت در سود و زیان تدوین گردیده‌اند. علاوه بر آن دستورالعملهای تکمیلی برای مشارکت مالی جعاله در نظر گرفته شده که تحت عنوان «دستورالعمل صدور گواهی آتی»، «سفارش خرید و فروش گواهی آتی»، «نوع وثایق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات براساس دستورالعمل کلی PLS»، «دستورالعمل دریافتی‌های بانک»، «دستورالعمل بازرسی کالا»، «دستورالعمل استاندارد کالا (مواد اولیه و نهایی)»، «دستورالعمل تحویل کالای نهایی و اختتام»، «دستورالعمل بیمه در مشارکت مالی جعاله JFS» و «دستورالعمل تأخیر در تأدیه و نکول از انجام تعهد در مشارکت مالی جعاله JFS» می‌باشد.

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS نیز با توجه به تعاریف فوق برای «طرح مشارکت مالی جعاله JFS» مورد استفاده قرار می‌گیرد.

امید است این تلاش بتواند منشاء خدمات مفیدی برای عموم استفاده‌کنندگان آن باشد.

بیژن بیدآباد

پائیز ۱۳۸۹

فهرست مطالب

۳	پیشگفتار.....
۵	خلاصه.....
۹	بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS.....
۱۲	مفاهیم کلیدی.....
۱۵	الزامات قرارداد جعاله بانکی.....
۱۷	روش تامین مالی جعاله (JFS).....
۲۴	ابزار مشتقه متعارف در بازارهای مالی جهان.....
۳۳	گواهی آتی در مشارکت مالی جعاله (JFS).....
۳۷	کلیات اجرائی صدور گواهی آتی.....
۳۹	عملیات مجری.....
۴۲	عملیات سپرده گذار.....
۵۴	دستورالعمل های مرتبط.....
۵۶	دستورالعمل صدور گواهی آتی.....
۶۲	سفارش خرید و فروش گواهی آتی.....
۶۷	نوع وثایق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات.....
۶۸	دستورالعمل دریافتی های بانک.....
۶۹	دستورالعمل بازرسی کالا.....
۷۰	دستورالعمل استاندارد کالا (مواد اولیه و و کالای نهایی).....
۷۵	دستورالعمل تحویل کالای نهایی و اختتام.....
۷۷	دستورالعمل بیمه در مشارکت مالی جعاله JFS.....
۸۰	دستورالعمل تأخیر در تأدیه و نکول از انجام تعهد در مشارکت مالی جعاله JFS.....
۸۳	ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS.....
۸۴	ضمائم.....
۸۴	فرم ها.....

بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS

به منظور افزایش مشارکت شبکه بانکی در فعالیتهای اقتصادی و قابلیت مشارکت اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولت یا بخش خصوصی، در این فعالیتهای و نیز افزایش کارایی واسطه‌گری مالی و تجهیز و تخصیص بهینه منابع مالی، بانک ملی با انجام مطالعات و بررسی‌های بسیار در این زمینه، ضرورت اجرائی شدن معاملات بر مبنای مشارکت واقعی سرمایه‌گذار در سود و زیان طرحها را از اولویت فعالیتهای بانکی دانسته و بر این اساس ضمن مشخص نمودن جایگاه و وظایف بانک، سپرده‌گذار و مجری در طرح مربوطه، نسبت به معرفی محصولات و خدمات مورد نظر و دستورالعملهای مربوطه اقدام نمود که توضیحات لازم به تفصیل در گزارش تفصیلی طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان ارائه شده است. لکن اینجا به اجمال می‌توان گفت، در این طرح بانک ملی بر آن است که، نرخ بازدهی حاصل از سرمایه‌گذاری منابع پولی سپرده‌گذاران متغیر و بر اساس وضعیت بازدهی طرح محاسبه و با توجه به رویکرد جدید نظام بانکداری اسلامی ایران بر مبنای حذف سود ثابت و جایگزینی سود متغیر بر مبنای بازدهی بخش حقیقی اقتصاد، حرکت به سمت عقود مشارکتی، و یا سود با توافق طرفین معامله (در موارد معین و با شرایط مشخص) تعیین گردد. و لذا حرکت منابع پولی به سمت معاملات انتفاعی پربازده امری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. این امر سود و بازدهی حاصل از معاملات را افزایش خواهد داد. در این رابطه بانک در اجرای وظیفه واسطه‌گری مالی خود منافع حاصل از سرمایه‌گذاری را پس از کسر حق العمل‌کاری در قالب عاملیت به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده‌گذاران انتقال می‌دهد.

به بیان دیگر جریان اجرائی شدن مشارکت در سود و زیان در دو طرف ترازنامه بانک به مرحله

اجرا گذاشته شده، در طرف بدهی سپرده گذار از منافع پولی منابع سرمایه گذاری شده خود بهره مند شده و در طرف دارائی سود و یا زیان ناشی از ارائه خدمات مالی به طرحهای سرمایه گذاری حاصل می گردد.

این طرح براساس سه نوع محصول یا خدمت بانکی (محصول مشارکت در طرح خاص، مشارکت در بسته ای از چند طرح، مشارکت در سود و زیان شعبه مجری طرح مشارکت در سود و زیان) طراحی گردیده است. بانک براساس عقد جعاله، با سپرده گذار قراردادی تنظیم تا بر اساس نظر سپرده گذاران در یکی از سه محصول اشاره شده امکان مشارکت آنها را با مجری در حاصل سرمایه گذاری (سود یا زیان) فراهم آورد و در طرف دیگر براساس عقد مشارکت مدنی با مجری یا مجریان وارد معامله خواهد شد و از این طریق بعنوان نهادی که با اخذ حق الجعاله یا حق العمل شرایط تجهیز منابع سپرده ای و تخصیص آنها به سرمایه گذاری را بین سپرده گذار (که در این حالت تأمین کننده منابع مالی سرمایه گذاری است) و مجری (که عملیات اجرایی سرمایه گذاری را بعهده دارد) فراهم آورده و سود و یا زیان حاصل از سرمایه گذاری را در چارچوب توافقات قراردادی به تأمین کننده منابع یعنی سپرده گذار منتقل می نماید. بانک از محل ارائه این نوع خدمات اقدام به کسب درآمد بعنوان سهمی از سود (یا زیان) طرح سرمایه گذاری می نماید. بر این اساس بانکهای عامل بر اساس عقود مشارکتی می توانند سپرده های سرمایه گذاری را بصورت مشاع و یا بر اساس تشخیص سپرده گذار (در محصولات خاص اول یا دوم) و یا تشخیص خود (در محصول نوع سوم) در طرح و یا طرح های مورد نظر سرمایه گذاری نموده و بازدهی حاصل از سرمایه گذاری را بین سپرده گذاران تقسیم نمایند.

در بانکداری اسلامی صرف نظر از اینکه بانک دولتی و یا خصوصی باشد اساس محاسبه سود

سرمایه گذاری نرخ بازدهی بخش حقیقی اقتصاد می باشد و اجرای این امر موجب شفافیت بیشتر فعالیتها و

افزایش کارائی عملیات بانکی گردیده و بانکها نیز بعنوان واسطه وجوه با دریافت حق العمل کاری و در مقام عامل کارمزد مربوطه را دریافت نموده و تمامی بازدهی ناشی از امور سرمایه گذاری چه به صورت سود و یا زیان به صاحبان منابع پولی یعنی سپرده گذار منتقل می شود. با توجه به مراتب فوق با حذف سود ثابت و جایگزینی سودی مرتبط با نرخ بازدهی سرمایه گذاری و حرکت به سمت عقود مشارکتی، سود و زیان واقعی بر اساس ضوابط مربوطه و توافق طرفین معامله در چارچوب دستورالعملهای مرتبط قابل تقسیم خواهد بود.

این شیوه بانکداری دارای تشکیلات و سازمان خاصی خواهد بود، تا بانک بتواند بنحو احسن به وظایف خود عمل نماید و در این رابطه ساختارهای سازمانی و گردش کار براساس دستورالعملهای تدوین شده مشخص گردیده اند.

در بانکداری مشارکت در سود و زیان ابزارها و ابداعات مالی بدیعی نظیر گواهی مشارکت و گواهی پذیره استفاده می شود و بانک با صدور و ارائه گواهی مشارکت/پذیره و ایجاد بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره و طراحی سبد گواهی مشارکت/پذیره، در فعال نمودن و افزایش کارایی بازارهای پولی و مالی حرکت و تحولات مهمی ایجاد خواهد کرد.

مفاهیم کلیدی

مشارکت در سود و زیان (PLS):¹ مشارکت سپرده‌گذاران در سود و زیان طرح‌های سرمایه‌گذاری بر مبنای نرخ بازدهی حقیقی طرح و به منظور پیاده‌سازی بانکداری اسلامی.

جعاله: عبارتست از التزام شخص (جاعل) یا مجری به ادای مبلغ یا اجرت معلوم (جعل) در مقابل انجام عملی معین، طبق قرارداد. طرفی که عمل را انجام می‌دهد «مجری» یا «تولیدکننده» نامیده می‌شود. در این طرح خریدار جاعل خوانده می‌شود.

جعاله اولیه: قراردادی است که بین بانک و خریدار بسته می‌شود و به موجب آن بانک به عنوان عامل پذیرنده وجوه خریدار می‌شود تا عملیات سرمایه‌گذاری را طبق قرارداد مدیریت نماید.

جعاله ثانویه: قراردادی است که بین بانک و تولیدکننده (مجری) منعقد می‌گردد و بانک به عنوان جاعل وجوه را در اختیار مجری (تولیدکننده) قرار می‌دهد تا عملیات موضوع قرارداد را طبق مفاد آن بر عهده گیرد.

بانک در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS: بانک واحدی است که به نمایندگی از طرف سپرده‌گذار منابع سپرده‌ای سپرده‌گذار را به متقاضیان منابع مالی تخصیص می‌دهد و طبق قراردادهای مشخص سود یا زیان حاصله، بین سپرده‌گذار، بانک و سرمایه‌گذار تقسیم می‌شود. قراردادهای تنظیمی

¹. Profit and Loss Sharing

بانک با هر کدام از طرفین می‌تواند بر مبنای کارمزد و یا بر مبنای مشارکت در سود یا زیان باشد.

بانک به عنوان عامل سپرده‌گذار موظف به حفظ حقوق سپرده‌گذار بوده و در این راستا باید کلیه امکانات تخصصی خود را برای حفظ منافع وی بکار برد.

شعبه PLS: اجرای بانکداری مشارکت در سود و زیان در شعبه‌ای منتخب به نام شعبه PLS انجام گرفته که علاوه بر انجام وظایف متعارف بانکداری، از واحدهای جدید نظیر واحد اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات مشاوره برخوردار بوده تا سپرده‌گذاران، مجریان و به نحو مطلوب از فرآیند PLS آگاهی یافته و همچنین دایره صندوق این شعبه علاوه بر وظایف متعارف از باجه‌ای جهت معاملات گواهی مشارکت/پذیره برخوردار خواهد بود.

خریدار: در مقام جاعل در عقد جعاله است که با در اختیار قرار دادن منابع مالی خود از طریق بانک سفارش تولید کالای خاص را به عامل می‌دهد.

مجری (تولید کننده یا فروشنده) شخصی است حقوقی که در مقام عامل نسبت به عقد قرارداد با جاعل (خریدار) منابع نقدی جاعل را دریافت تا نسبت به تولید کالای مورد نظر خریدار اقدام نماید.

گواهی آتی: به منظور تأمین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کارهای اجرایی طرح JFS به عنوان یک ابزار مالی توسط بانک و براساس درخواست متقاضی منابع مالی و طبق قرارداد جعاله منعقد صادر می‌گردد. دارنده این گواهی در سررسید مالک کالای خریداری (تولید) شده می‌باشد.

خصوصیات گواهی آتی: بی‌نام بودن، داشتن قابلیت انتقال به غیر، قابلیت خرید و فروش در بازار ثانویه مجازی و بازار بورس، درآمد زا بودن معاملات برای بانک (نیم در هزار از طرفین)، تعیین قیمت

برحسب مکانیزم عرضه و تقاضا در بازار ثانویه اینترنتی، تسویه قطعی با آخرین مالک گواهی، امکان خصوصی یا دولتی بودن و حقیقی یا حقوقی بودن مشتریان محصولات، از جمله خصوصیات است که گواهی‌های آتی دارای آن هستند.

امین: واحدی است که امور نظارتی فرآیند مشارکت در سود و زیان PLS را به نمایندگی از طرف بانک در خصوص حسن اجرای طرح، کنترل عملیات اجرایی در مقایسه با برنامه‌های اعلام شده، نحوه تخصیص منابع و چگونگی مصرف بهینه آنها،... با استفاده از شاخصهای کلیدی و رسیدگی به صورتهای مالی را به عهده دارد.

پوشش‌های مالی: برای کاهش مخاطرات احتمالی مختلف تمام یا بخشی از سرمایه طرح با استفاده از انواع بیمه‌ها منجمله بیمه‌های مسئولیت، مهندسی و حوادث تحت پوشش بیمه قرار می‌گیرند.

حکمیت: حل و فصل کلیه اختلافات فی مابین بانک، سپرده‌گذار و مجری طرح و غیره که رابطه حاکم بر آنان براساس بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS بوده و با رعایت مفاد توافق فی مابین و قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی قابلیت اجرا یافته و حسب توافق طرفین از طریق ارجاع ماموریت قضائی به شخص یا اشخاص مرضی الطرفین که با تجویز قانون به حکمیت (داوری) ارجاع گردیده مشروعیت می‌یابد.

فورس ماژور: حادثه‌ای غیر مترقب است که نتوان از آن اجتناب کرد و خارج از کنترل طرفین قرارداد بوده و لذا انجام تعهد برای آنان مقدور نشده و شخص نمی‌تواند خود را با یک قاعده حقوقی تطبیق دهد.

الزامات قرارداد جعاله بانکی

- در قراردادهائی که بانک به عنوان عامل، خدمت معینی مانند مدیریت سرمایه به مشتری ارائه می‌دهد، در ابتدا یک قرارداد جعاله (جعاله اولیه) بین بانک و خریدار منعقد می‌گردد و خریدار به عنوان جاعل پرداخت جعل (کارمزد) را تعهد می‌کند. جعل با توجه به عملیات موضوع جعاله و انجام خدمت توسط بانک معلوم و مشخص می‌شود و ضمن قرارداد، بانک حق واگذاری انجام قسمتی از عملیات موضوع جعاله را به دیگری ازسپرده گذار (جاعل) اخذ می‌کند و با انعقاد قرارداد بعدی (جعاله ثانویه) به عنوان جاعل عمل نموده و تمام یا قسمتی از عمل موضوع جعاله را به دیگری واگذار می‌نماید.
- با توجه به اینکه جعاله عقدی جایز بوده و هر یک از طرفین اختیار فسخ آن را دارند، لزوم اسقاط حق فسخ مشتری (خواه جاعل باشد یا عامل) ضمن عقد لازم توسط بانک ضروری است.
- تامین مالی سرمایه در گردش در بانکداری مشارکت در سود و زیان در چهارچوب عقد جعاله، به منظور تامین مالی سرمایه در گردش امور تولیدی است. فلذا طرف قرارداد بانک در جعاله‌های بانکی اشخاص حقوقی هستند که در بخشهای تولیدی فعالیت دارند.
- مدت انجام تسویه مطالبات ناشی از جعاله حداکثر ۲ سال تعیین شده است. لکن در طرح‌های تولیدی که دریافت جعل (کارمزد) توسط بانک بایستی از محل راه اندازی و بهره برداری از طرح میسر گردد، تشخیص مدت انجام جعاله و تسویه مطالبات ناشی از آن به عهده بانک واگذار می‌شود.
- تدارک مقدمات و تهیه مواد و مصالح و سایر لوازم مورد نیاز برای انجام عمل بایستی طبق قرارداد مشخص شود.
- با توجه به اینکه طرفین ملتزم و متعهد هستند که جعل را به بانک پرداخت نمایند، طبق قرارداد باید

نحوه پرداخت جعل معلوم گردد.

- به منظور اطمینان از پرداخت جعل، اخذ تأمین و وثیقه مناسب از جاعل طبق قرارداد، توسط بانک متناسب با طرح و عمل موضوع جعله اجباری است.
- در صورت لزوم بانک می تواند بیمه اموال موضوع جعله را الزامی نماید.

روش تامین مالی جعاله (JFS)

جعاله عبارتست از التزام شخص (جاعل) یا کارفرما به ادای مبلغ یا اجرت معلوم (جعل) در مقابل انجام عملی معین، طبق قرارداد. طرفی که عمل را انجام می‌دهد "مجری" یا "تولیدکننده" نامیده می‌شود.

روش تامین مالی جعاله (JFS)، روشی است که بر اساس آن متقاضی منابع مالی درخواست تجهیز منابع مالی کافی عرضه کننده مواد و یا محصول لازم برای سرمایه در گردش خود را از بنگاه دیگری به بانک تسلیم می‌نماید. در این حالت متقاضی به گونه‌ای خریدار محصول مورد نظر بوده و عرضه کننده بعنوان فروشنده (تولید کننده) تلقی می‌گردد. بانک در این میان اقدام به تامین مالی عرضه کننده براساس درخواست خریدار نموده و منابع مالی مورد نیاز عرضه کننده را پس از اخذ از خریدار با صدور گواهی آتی به نام خریدار تسهیل می‌نماید. در این روش بانک واسط مالی است که منابع لازم را از سمت خریداران جمع‌آوری و در اختیار مجری که تولیدکننده کالا است قرار می‌دهد.

عامل الزاماً دارای شخصیت حقوقی می‌باشد. عملیات جعاله تحت عنوان «روش تامین مالی جعاله (JFS)» تابع مقررات و دستورالعمل‌های کلی طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) بوده و کلیه دستورالعمل‌های مربوط به این طرح نیز نافذ است مگر اینکه صراحتاً عدول از آن قید گردد.

شرایط کلی قرارداد جعاله :

۱- به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای گسترش امور تولیدی و بالاختص تامین مالی سرمایه در گردش می‌توان اقدام به تنظیم قرارداد جعاله نمود.

۲- تدارک مقدمات و تهیه مواد و مصالح و سایر لوازم مورد نیاز برای انجام عمل طبق قرارداد بر

عهدہ مجری (یا تولید کننده) خواهد بود.

موضوع جعاله

موضوع جعاله عبارت است از استفاده از سرمایه توسط عامل (مجری) جهت انجام عملی معین طبق قرارداد به منظور تأمین سرمایه در گردش مورد نیاز واحدهای تولیدی بشرح ذیل:

الف- تأمین مواد اولیه اصلی و مواد اولیه کمکی داخلی.

ب- تأمین مواد اولیه اصلی و مواد اولیه کمکی وارداتی.

ج- تأمین لوازم و قطعات یدکی مصرفی.

قراردادهای قابل استفاده در این مکانیزم که رابطه طرفین را تعیین نماید در دو بخش منعقد

می گردد.

۱- قرارداد جعاله اولیه بین بانک و خریدار: به موجب آن بانک به عنوان عامل پذیرنده وجوه

خریدار می شود تا عملیات سرمایه گذاری را طبق قرارداد مدیریت نماید.

۲- قرارداد جعاله ثانویه بین بانک و مجری (تولید کننده): بانک به عنوان جاعل وجوه را در

اختیار مجری (تولید کننده) قرار می دهد تا عملیات موضوع قرارداد را طبق مفاد آن بر عهدہ

گیرد.

مدت جعاله

مدت قرارداد جعاله با توجه به موضوع قرارداد و شرایط مربوطه، مراحل انجام کامل عملیات

قرارداد جعاله و زمان تحویل کالا به خریدار تحت نظارت بانک تعیین می گردد.

مدت قرارداد جعاله با رعایت مفاد دستورالعمل‌های بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) با

تأیید امین و موافقت طرفین (خریدار و مجری) قابل تمدید خواهد بود.

نظارت

استانداردها و الزامات نظارت بر طرح‌های جعاله براساس دستورالعمل، استانداردها و الزامات

نظارت در بانکداری سود و زیان بوده و علاوه بر آن موارد ذیل نیز لحاظ می‌گردد. کلیه نظارت‌های

بانک توسط واحد امین صورت خواهد پذیرفت.

۱- مجری (تولیدکننده) بلافاصله بعد از خرید مواد اولیه موضوع جعاله، ملزم است بانک را از

محل نگهداری آن مطلع نماید. بانک نظارت کامل و مستمر بر حسن اجرای قرارداد را خواهد داشت.

واحد امین از طرف بانک موظف است که نظارت کامل بر جریان نقل و انتقال کالا از مبدأ خریداری

شده تا انبار و ورود و خروج از انبار را براساس ریز جابجایی بر عهده گیرد. مجری موظف است کلیه

عملیات فیزیکی و مالی خود در ارتباط با کالاهای موضوع جعاله را اعم از واسطه‌ای و تولیدی شخصاً به

امین گزارش و در صورت تأیید امین مجاز خواهد بود تا نسبت به نقل و انتقال آنها اقدام نماید.

۳- در صورت بروز هر گونه وقفه، تخلف، سلب صلاحیت مجری و یا هر اشکال دیگری، واحد

امین موضوع را بررسی نموده و بر عملکرد مجری نظارت داشته و اقدامات مقتضی جهت حفظ مصالح و

منافع خریدار را معمول خواهد داشت.

۴- در صورت توقف یا ورشکستگی مجری، واحد امین فوراً صورت اموال ناشی از قرارداد جعاله

و وثائق مربوطه را تهیه و تا تعیین تکلیف قطعی موضوع قرارداد مراتب را پیگیری می‌نماید.

۵- تغییرات اساسنامه و کاهش سرمایه شرکت مجری پس از انعقاد قرارداد جعاله (JFS) منوط به

موافقت بانک خواهد بود.

۶- احراز توانایی مجری براساس دستورالعمل احراز توانایی مجری از دستورالعمل‌های بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS) با این ملاحظه صورت خواهد پذیرفت که بندهای ۲ و ۳ از بند "ب" موضوع اهلیت مالی دستورالعمل فوق‌الذکر در مورد مجری اعمال نمی‌گردد.

۷- تضمینات و وثائق براساس دستورالعمل تضمینات، وثائق و آورده‌ها در بانکداری مشارکت در سود و زیان خواهد بود.

۸- مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح جعاله براساس کلیت دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح در بانکداری مشارکت در سود و زیان براساس مصادیق منطبق با طرح خواهد بود.

۹- مجری عنداللزوم برای انجام قرارداد جعاله موظف است در همان شعبه‌ای که قرارداد مزبور منعقد می‌گردد اقدام به گشایش اعتبارات اسنادی در ارتباط با عملیات مالی ارزی بنماید. شعبه می‌تواند گشایش اعتبار اسنادی را بر عهده مجری گذاشته تا در هر بانک یا شعب دیگر نسبت به گشایش اعتبار اسنادی مربوطه اقدام نماید.

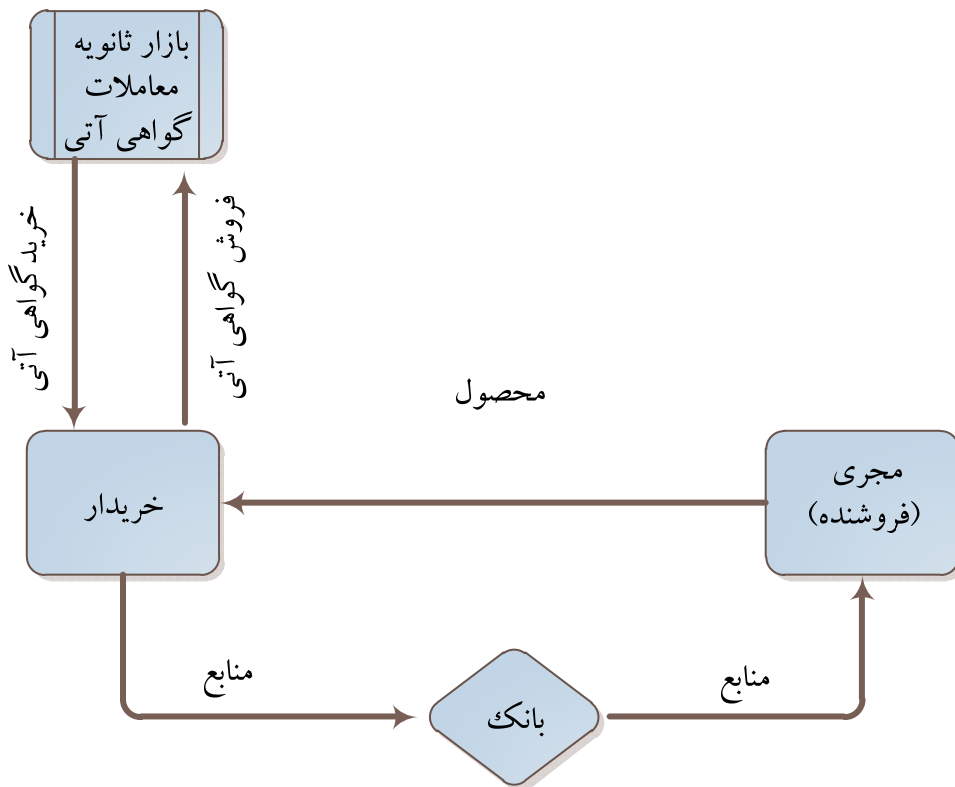
۱۰- دستورالعمل دریافتی‌های بانک براساس ضوابط موجود، موضوع بندهای ۱ و ۲ دستورالعمل مربوطه، تابع مقررات بانکداری مشارکت در سود و زیان خواهد بود.

۱۱- مجری موظف است که موضوع قرارداد جعاله را در طول مدت جعاله طبق دستورالعمل بیمه در شیوه تأمین مالی JFS بیمه نماید.

فرآیند مشارکت مالی JFS3

در این فرآیند سه طرف بانک و مجری (تولیدکننده) و خریدار قرار دارند و از این رو نام این فرآیند مشارکت مالی جعاله از نوع JFS3 نامیده شده است. شرح این فرآیند به عنوان نوع ساده مشارکت مالی جعاله (JFS) می باشد که توضیح آن رفت.

مشارکت مالی جعاله JFS فرآیند JFS3

در این فرآیند مراحل زیر اتفاق می افتد:

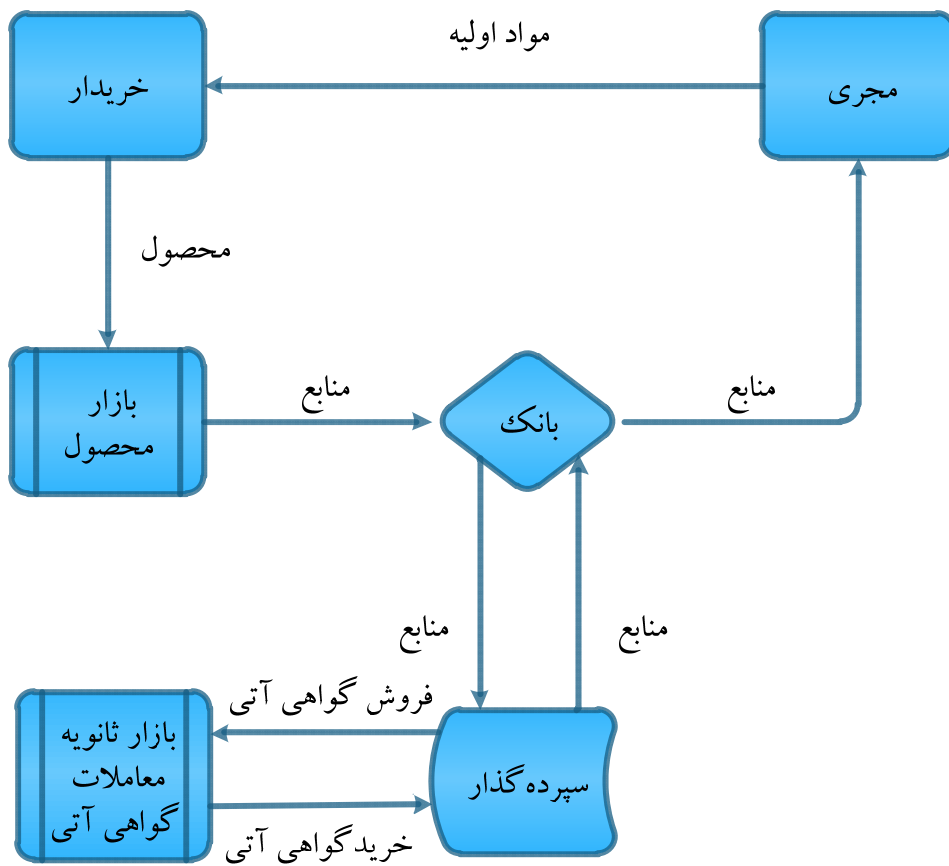
- ۱- بانک از خریدار منابع را دریافت و گواهی آتی صادر و در اختیار خریدار قرار می دهد.
- ۲- بانک طبق قرارداد جعاله با مجری، منابع را برای وی تجهیز و در اختیار مجری می گذارد.
- ۳- مجری اقدام به تولید کالا نموده و سپس در اختیار خریدار قرار می دهد.

فرآیند مشارکت مالی JFS4

در این فرآیند چهار طرف بانک و مجری و خریدار و سپرده گذار قرار دارند و نام این

نوع فرآیند مشارکت مالی جعاله JFS4 نامیده می شود. نمودار و شرح این فرآیند به شکل زیر است:

مشارکت مالی جعاله JFS فرآیند JFS4

مراحل عملیاتی این فرآیند از قرار زیر است:

۱- بانک از سپرده گذار منابع را دریافت و گواهی آتی برای تولید محصول خریدار را به سپرده گذار

تحویل می نماید.

۲- بانک طبق قرارداد جعاله با مجری، منابع را در اختیار وی قرار می‌دهد تا مواد اولیه را برای بنگاه خریدار تولید نماید.

۳- بنگاه خریدار، طبق قرارداد اقدام به تولید محصول نموده و آن را در بازار به فروش می‌رساند.

۴- درآمد ناشی از فروش محصول به بانک پرداخت می‌شود.

۵- بانک با پرداخت به سپرده‌گذار با وی تسویه حساب می‌نماید.

ابزار مشتقه متعارف در بازارهای مالی جهان

ابزار مشتقه^۲ به نوعی از قراردادهای مالی گفته می‌شود که مبین ارزشی مشتق از یک کالا یا دارایی می‌باشند که به آن دارایی پایه گفته می‌شود و می‌تواند سهام، کالا، نرخهای بهره، ارز یا دارایی‌های دیگر باشد. ابزارها یا قراردادهای مشتقه امروزه در قالب قراردادهای آتی^۳، پیمان‌های آتی^۴، قراردادهای اختیار معامله^۵ و قراردادهای تعویضی^۶ تعریف می‌شوند که هر کدام انواع مختلف و ویژگی‌های خاص دارند.

قرارداد آتی

قرارداد آتی^۷ توافقنامه‌ای است مبتنی بر خرید یا فروش دارایی مشخص در زمان معین در آینده و با قیمت مشخص. در قرارداد آتی طرفین تعهد می‌کنند تا در تاریخی مشخص و قیمت معین یک کالا یا دارایی با کیفیت مشخص را مبادله نمایند. دو طرف متعهد می‌شوند که طبق ضوابط قرارداد عمل نموده و از این طریق نگرانی خریدار که قیمت کالا در آینده افزایش یابد و نگرانی فروشنده که قیمت کالا کاهش یابد مرتفع می‌گردد. قراردادهای آتی در بازارهای رسمی و یا بورس انجام می‌گیرند و به نوعی از نوسانات شدید قیمت کالاها در آینده جلوگیری می‌نمایند. در قرارداد آتی، مبلغ دارایی پایه تا زمان تحویل پرداخت نمی‌شود ولی طرفین معامله ودیعه‌ای به عنوان وجه تضمین حسن انجام قرارداد به اتاق پایاپای می‌سپارند. افرادی که مبادرت به خرید قرارداد آتی می‌کنند، متعهد شوند، در تاریخ مقرر که

^۲ - Derivatives

^۳ - Futures

^۴ - Forwards

^۵ - Options

^۶ - Swaps

^۷ - Future contract

سررسید قرارداد^۸ یا زمان تسویه حساب نهایی^۹ نامیده می‌شود دارایی پایه را تحویل بگیرند، و اصطلاحاً در موضع معاملاتی خرید^{۱۰} قرار می‌گیرند و به موقعیت منعقد کننده قرارداد فروش یا کسی که باید کالا را در موعد مقرر بفروشد^{۱۱} اعمال می‌گردد. برخی قراردادهای آتی قابل واگذاری به غیر در بازار ثانویه می‌باشد.

پیمان آتی

پیمان آتی^{۱۲} شبیه قرارداد آتی است با این تفاوت که قرارداد آتی در بورس معامله می‌شود و پیمان آتی در بازارهای برپیشخوان معامله می‌شوند. بازار برپیشخوان^{۱۳} در حاشیه بازارهای بورس تشکیل می‌شوند که برخلاف بورسها مکان معینی ندارند و با ارتباطات تلفنی و رایانه‌ای معامله‌گران را به هم مرتبط می‌سازند. در این نوع قرارداد معمولاً به دلیل اعتبار طرفین معامله کل مبلغ قرارداد در زمان تحویل کالا هنگام سررسید پرداخت می‌گردد.

بسیاری بر این نظرند که فروش استقراضی سهام یا قرارداد آتی شاخص سهام که به نحوی محاسبات بهره در طول زمان در ارزش‌گذاری آنها دخیل می‌گردد وارد حریم ربا می‌شود ولی ابزار دیگر مانند اوراق سفارش ساخت یا استصناع در این مقوله جای نمی‌گیرند. مسلماً ابزار مورد نظر به هر شکل که مبتنی بر محاسبه نرخ بهره در طول زمان باشند از لحاظ فقهی دچار اشکال خواهند شد. از این لحاظ دو نگاه به قرارداد آتی وجود دارد. یکی آن است که قرارداد آتی یک بیع کالی به کالی است. یعنی

⁸ - Delivery date

⁹ - Final settlement date

¹⁰ - Long position

¹¹ - Short Position

¹² - Forward contracts

¹³ - Over-the-counter market (OTC)

فروشنده مقدار مشخصی کالا را که در سررسید معینی تحویل خواهد داد، می‌فروشد و خریدار هم آن کالا را که در تاریخ مشخصی تحویل خواهد گرفت، خریداری می‌کند. در این معامله پول در آینده تحویل داده می‌شود. چنانچه قرارداد آتی را به این مفهوم در نظر گرفته شود، مضمون بیع کالی به کالی می‌شود. شائبه بیع کالی به کالی یا دین به دین در آن است. در معامله نقد، ثمن و مضمون بدون مدت هستند و در نسیه، ثمن مدت‌دار است و در سلف، مضمون، مدت‌دار و در کالی به کالی، هر دو طرف مدت‌دار هستند. و لذا نرخ بهره وارد محاسبات دریافت و پرداخت می‌گردد. بنابراین اگر دو طرف معامله با عقد، موجد شوند کالی به کالی می‌شود.

در نگاه دوم بیعی صورت نمی‌گیرد، بلکه تعهد به بیع است، به این معنا که یک نفر متعهد می‌شود تا در آینده مقدار مشخصی کالا را به قیمت مشخصی به طرف دیگر بفروشد. در مقابل طرف دیگر هم متعهد می‌شود تا در موعد مشخص مقدار مشخصی کالا را به قیمت مشخصی خریداری کند. به عبارت دیگر فقط دو تعهد با یکدیگر مبادله می‌شوند.

فقهای اهل سنت معامله آتی و قرارداد آتی را فروش مدت‌دار در مقابل مبلغ مدت‌دار دانسته‌اند که از مصادیق بیع کالی به کالی است. در حالی که این ابزار به شرط عدم استعمال نرخ بهره بیع مؤجل می‌باشد. معامله آتی از نظر حقوقی عبارت از تعهد به فروش در مقابل تعهد به خرید است و نوعی سفارش خرید محسوب می‌گردد.

اختیار معامله

قرارداد اختیار معامله بطور کلی به دو دسته تقسیم می‌گردند: اختیار خرید^{۱۴} و اختیار فروش^{۱۵}. در این معامله دارنده اختیار^{۱۶} و ناشر اختیار^{۱۷} و یا فروشنده اختیار معامله^{۱۸} حق اختیار خرید یا فروش یک دارایی پایه را با یکدیگر معامله می‌نمایند. دارنده یک اختیار خرید محق است ولی ملزم نیست تا دارایی موضوع قرارداد را با قیمت معین تا تاریخ مشخص خریداری نماید. و به همین شکل دارنده یک اختیار فروش محق است تا دارایی موضوع قرارداد را با قیمت معین تا تاریخ مشخص بفروشد. قیمت ذکر شده در قرارداد به قیمت توافقی^{۱۹} یا قیمت عملیاتی^{۲۰} مشهور است. و تاریخ مذکور در قرارداد تاریخ انقضا^{۲۱} یا سررسید^{۲۲} یا تاریخ اعمال^{۲۳} گفته می‌شود. اختیار خرید یا فروش موسوم به اروپایی^{۲۴} فقط در تاریخ سررسید قابلیت اعمال دارد و اختیار خرید یا فروش موسوم به آمریکایی^{۲۵} در هر زمانی قبل از تاریخ سررسید نیز قابل اعمال هستند. نوع دیگری از اختیار معامله به نام اختیار معامله برمودان مشهور است که می‌تواند چند روز قبل از تاریخ انقضا اعمال شود. برمودان منطقه ای بین دو قاره اروپا و آمریکا است. اختیار معامله آسیایی که به اختیار میانگین^{۲۶} نیز معروف است، اختیار معامله ای است که تسویه نهایی آن به قیمت میانگین دارایی پایه در طول مدت زمان عمر اختیار معامله بستگی دارد. گواهی اختیار معامله قابل

¹⁴ - Call option

¹⁵ - Put option

¹⁶ - Option holder

¹⁷ - Option issuer

¹⁸ - Option writer

¹⁹ - Strike price

²⁰ - Exercise price

²¹ - Expiration date

²² - Maturity

²³ - Exercise date

²⁴ - European option

²⁵ - American option

²⁶ - Average option

واگذاری و معامله در بازار ثانویه نیز هست.

در قرارداد اختیار خرید، خریدار اختیار خرید پس از پرداخت مبلغی مشخص به فروشنده اختیار، این حق را پیدا می‌کند که تا زمانی مشخص دارایی مشخصی را با کیفیت مشخص و با قیمت معین از فروشنده اختیار خریداری کند؛ این حق فقط یک امتیاز خرید است نه الزام خرید. فروشنده اختیار خرید نیز تا زمان سررسید متعهد است که زمانی که خریدار اختیار خرید حق خود را اعمال نماید تعهد را طبق قرارداد انجام و دارایی پایه را تحویل وی نماید. چنانچه صاحب اختیار به هر دلیلی از حق خود استفاده نکند و اقدام به خرید کالا در موعد مقرر ننماید طبق قرارداد از وی سلب حق می‌گردد. در قرارداد اختیار فروش خریدار اختیار فروش پس از پرداخت مبلغی مشخص به فروشنده حق خواهد داشت تا در زمان مشخص دارایی مشخص را با کیفیت مشخص و با قیمت معین به فروشنده اختیار بفروشد. و این فقط یک حق و یا امتیاز فروش است و نه الزام یا اجبار به فروش. زمانی که خریدار اختیار فروش حق خود را در سررسید اعمال نماید، فروشنده اختیار فروش اجبار دارد که تعهد را طبق مفاد قرارداد انجام دهد.

اختیار معامله‌ها در هر قراردادی می‌توانند ظاهر شوند. برای مثال در یک قرارداد اجاره ممکن است اختیار معامله، دادن حق تمدید اجاره برای یک سال دیگر برای اجاره کننده باشد و یا ناشر یک اوراق بهادار ممکن است اختیار فروش همین اوراق بهادار را به خریداران اوراق خود برای مدت مثلاً ۳ سال به قیمت مشخص به فروش برساند. یا فردی ممکن است که اختیار معامله ای را بخرد تا صد سهم خاص خود را در طول شش ماه آینده در هر زمانی که خواست به قیمت مشخص بفروشد.

فقها دیدگاه‌های فقهی متفاوتی دربارهٔ عقد اختیار معامله دارند. برخی اوراق اختیار معامله را مستلزم زیان فاحش برای فروشنده دانسته و لذا آن را عقلاً و عدلاً صحیح نمی‌دانند.^{۲۷} این نظر با توجه به اینکه این اوراق الزام خرید یا فروش را فرض نمی‌کنند و از طرفی مشخص نیست که قیمت در سررسید بالاتر یا پائین‌تر از هنگام عقد قرارداد باشد قریب به صحت نیست.

برخی اوراق اختیار را بیع نمی‌دانند^{۲۸} زیرا در بیع ثمن باید مشخص باشد در صورتی که در اوراق اختیار بهای مثنی مشخص نمی‌شود. این ایراد ناشی از تعریف مضیق بیع است. در تعریف موسع بیع نوعی از انواع عقد است که در هر شرط مشروعی قابل توافق طرفین می‌باشد.

نگاه فقها در باب تشبیه اختیار معامله به بیع عربون نظرات متضادی را ایجاد کرده است. بیع العربون که با مضموم و مفتوح فا الفعل و عین الفعل هر دو و با مضموم فا الفعل و عین الفعل عربان نیز خوانده شده معامله‌ای که در قبال خریدار کالا وجهی اندک به صاحب مال بصورت پیش پرداخت پرداخت شود. اگر در موعد قرارداد خریدار معامله را انجام داد مبلغ پیش پرداخت به عنوان بخشی از قیمت کالا محاسبه می‌شود و در غیر اینصورت مبلغ به خریدار بر گردانده نمی‌شود و به مالکیت فروشنده در می‌آید.

^{۲۷} - احمد محیی الدین حسن، عمل شرکتات الاستثمار الاسلامیه. نگاه کنید به: عصمت پاشا، عبیدالله، فلسفه و سیر تکاملی ابزارهای مالی مشتقه و دیدگاه‌های فقهی، ترجمه علی صالح آبادی، فصلنامه تخصصی اقتصاد اسلامی، شماره ۹، بهار ۱۳۸۲.

عبدالحمید الرضوان، سمیر، اسواق الاوراق المالیه، قاهره المعهد العالمی للفکر الاسلامی الطبعة الاولى ۱۴۱۷ق. ص ۳۶۳-۳۶۱.

البرواری، شعبان محمد اسلام، بورصه الاوراق المالیه من منظور اسلامی. دمشق، دارالفکر، ۲۰۰۲م/۱۴۲۳ق. ص ۳۴.

^{۲۸} - الزحیلی، وهبه، المعاملات المالیه المعاصره بحوث و فتاوی و حلول، دمشق، دار الفکر، الطبعة الاولى ۱۴۲۳ق. صص ۵۰۹-۵۰۲.

این نوع معامله در ایران در بخش مسکن بسیار رایج است و به وجه قولنامه مشهور است. برخی فقهای اهل سنت آن را به دلائل روائی باطل می‌دانند.

احتمال غرر و خطر و اکل مال به باطل و وجود دو شرط هبه و رد بر فرض عدم رضایت و همچنین شرط بدون عوض برای خریدار را نیز از دلائل بطلان این معامله ذکر می‌کنند که هیچکدام از آنها تطابق با عقل ندارد. زیرا هنگام عقد بیع متبایعین ضمن رعایت شرایط اهلیت، معامله را با اختیار خود انجام می‌دهند، از شرایط اهلیت سفیه نبودن و ورشکسته نبودن و مکره نبودن می‌باشد لذا اکل مال به باطل و شرایط هبه و رد بر فرض عدم رضایت و عوض نداشتن برای خریدار ملغی می‌گردد. احتمال غرر و خطر نیز بیش از آن چیزی نیست که در بیع حال وجود دارد. تشبیه این معامله به خیار مجهول که در مدت غیرمعلوم امکان برگشت معامله وجود دارد نیز صحیح نمی‌باشد زیرا برخلاف خیار مجهول شرایط به مالکیت درآمدن پیش پرداخت توسط فروشنده در موعد مشخص شده در قرارداد تصریح شده است.

برخی عقد اختیار معامله را به دلیل اینکه تسلیم و تسلّم در آن واقع نمی‌شود و در آن ارکان عقد محقق نیست و نمیتوان آن را به خیار شرط برگرداند باطل می‌دانند. اگر این موضوع صحیح باشد بیع مؤجل نیز باید باطل تلقی شود که نمی‌شود. در اوراق اختیار تسلیم و تسلّم هم واقع می‌شود زیرا فروش یا خرید حق تسلیم و تسلّم متناسب با آن را با خود همراه می‌کند.

برخی نیز معامله حق اختیار معامله را قمار بر قیمتهای آینده دانسته و آن را باطل می‌دانند.^{۲۹} اگر این استنباط صحیح باشد باید تمام معاملات بالاختصاص بیع مؤجل را قمار دانست زیرا با توجه به کم و زیاد شدن

^{۲۹} - البرواری، شعبان محمد اسلام، بورصه الاوراق المالیه من منظور اسلامی. دمشق، دارالفکر، ۲۰۰۲م/۱۴۲۳ق.، ص ۲۳۵.

سود متبایعین در اثر تغییر قیمت مبیع معامله را به یک قمار تبدیل می کند که البته از این وجه تجارت و بیع خود یک قمار مشروع است.

برخی دیگر با طرح ایرادات دیگر نظیر اشمال بر بیع مالایملک و اشتراط منفعت برای یک طرف در مقابل حق اختیار به دلیل تنافی آن با مقتضای عقد و غرض آن و اینکه مشتمل بر مصلحت زائده ای است که در آن شبهه ربا است و اینکه از جنس رهان می باشد آن را حرام شمرده اند.^{۳۰} برخی بیع بر حق را صادق ندانسته اند. در صورتی که اگر عرف امری را حق قلمداد کرد و یک طرف معاوضه قرار گیرد و شرایط کلی شرعی هم بر آن شیء منطبق باشد و در محدوده منهیات قرار نگیرد آن حق قابل نقل و انتقال است.

حتی برخی تا آن اندازه پیش رفته اند که این عقد مستحدثه است که مشمول هیچ یک از عقود شرعی معروف نیست بنابراین عقد شرعی صحیح نیست.^{۳۱} این امر مغایر پویایی فقه است که به تفصیل در تفاوت های فقه عامه و خاصه درباره آن بحث شده است.

بیع سلف

بیع سلف قراردادی است که در آن طرفین متعهد می شوند تا در تاریخ مشخص و با قیمت معین کالایی را با کیفیت مشخص مبادله کنند. در این نوع قرارداد کل مبلغ مورد معامله ابتدا به تحویل دهنده

^{۳۰} - عبدالحمید الرضوان، سمیر، اسواق الاوراق المالیه، قاهره المعهد العالمی للفکر الاسلامی الطبعة الاولى ۱۴۱۷ق. صص ۳۶۳-۳۷۲

^{۳۱} - الزحیلی، وهبه، المعاملات المالیه المعاصره بحوث و فتاوی و حلول، دمشق، دار الفکر، الطبعة الاولى ۱۴۲۳ق. ص ۵۱۲

کالا پرداخت می‌گردد، و در سررسید، کالا را تحویل می‌نماید. معاملات سلف نوعی از قراردادهای آتی هستند و هرچند غالباً در خارج از بورس انجام می‌شوند ولی تفاوت زیادی از لحاظ ماهیت قرارداد ندارند و مهمترین وجه تمایز آنها بالا بودن رقم پیش‌پرداخت است.

استصناع

قرارداد استصناع نیز نوعی از قرارداد آتی است که طرفین متعهد می‌شوند تا در تاریخ مشخص و با قیمت معین کالایی را با کیفیت مشخص مبادله کنند بطوریکه کل مبلغ مورد معامله به صورت اقساط تا سررسید به تحویل دهنده کالا پرداخت شود.

قرارداد تعویضی

قرارداد تعویضی^{۳۲} قراردادی است که در آن طرفین متعهد می‌شوند تا برای مدت مشخص دو دارایی یا منافع حاصله از دو دارایی را با کیفیت مشخص به نسبت تعیین شده، معاوضه کنند.

³² - Swap Contract

گواهی آتی در تأمین مالی جعاله (JFS)

به منظور تأمین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کار اجرایی طرح JFS یک ابزار مالی جدید به کار گرفته می‌شود. این ابزار مالی به نام «گواهی آتی» با مشخصات خاص زیر تعریف می‌گردد که تمایز بارزی با قراردادهای آتی^{۳۳} در بازارهای بورس فعلی جهان دارد. در بازارهای معاملات بورس در جهان قراردادهای آتی به شکل قراردادهای استاندارد پیش‌فروش برای کالای مشخص و میزان و کیفیت معین و قیمت مشخص در قبال ذخیره درصدی از ارزش فروش نزد شخص ثالث (معمولاً سازمان بورس) صادر می‌گردد که فروشنده در موعد مقرر موظف به تحویل کالا به خریدار بوده و در غیر این صورت ذخیره به ضرر عدول‌کننده از قرارداد و به نفع طرف مقابل کارسازی می‌گردد. قراردادهای آتی در بازار بورس قابل خرید و فروش بوده و از طریق مبادرت به یک معامله به مثل جبرانی یا توافق طرفین می‌توان آن را لغو نیز نمود. این عمل به قابلیت خروج از قراردادهای آتی موسوم^{۳۴} است. در این قرارداد خریدار و فروشنده براساس قیمت آتی کالا به توافق می‌رسند. عملیات آربیتراژ بر خرید و فروش قراردادهای آتی منجر به تغییر ارزش معاملاتی این قرارداد شده تا قیمت نقدی و قیمت آتی کالای مفروض به سمت یکدیگر میل نمایند. معمولاً در اطاق تهاتر^{۳۵} مختومه ساختن^{۳۶} یک قرارداد آتی با روش مبادرت به یک معامله به مثل و جبرانی^{۳۷} امکان‌پذیر می‌باشد. قراردادهای آتی بر روی کالاها متفاوت از قراردادهای آتی نرخ بهره بر اوراق بهادار نظیر انواع اوراق قرضه و تا حدود بسیاری بر اسعار خارجی می‌باشد که به نحوی نرخ بهره در محاسبات زمانی قیمت آتی به صورت تنزیل از قیمت نقدی

³³ - Future contracts

³⁴ - Scalability

³⁵ - Clearing house

³⁶ - Close out

³⁷ - Offsetting

مبدا^{۳۸} با توجه به میزان وجه ذخیره^{۳۹} یا سپرده حسن ایفای تعهد^{۴۰} یا وجه قابل پرداخت^{۴۱} وارد می شود متفاوت است و از لحاظ ماهیت ربوی تمایز دارد. زیرا برخی از این انواع قراردادهای آتی بازده مشخص دارند و افزایش زمان قرارداد آتی منجر به تنزیل قیمت نقدی مبدا شده و براساس میزان بهره وجه ذخیره از قیمت آن کاسته می شود. به عبارت دیگر حداقل به میزان بهره مربوط به ارزش وجه ذخیره معامله را وارد حریم ربا می نماید و هر چه ارزش ذخیره به ارزش مبدا نزدیک تر باشد ماهیت ربوی آن تشدید می گردد. قراردادهای آتی در سایر زمینه ها در گروه های کالایی غلات، گوشت، فلزات، مواد خوراکی و فیبری و انرژی و چوب مورد استفاده بازارهای بورس فعلی می باشد.

قراردادهای آتی معمولاً از لحاظ مشخصات استاندارد تعریف می شوند ولی قراردادهای آتی نیز به نام قراردادهای کوچک آتی^{۴۲} به عنوان کسری از اندازه استاندارد قراردادهای آتی تعریف می شوند که کاربردهای بیشتری برای معاملات فرد و یا تعویض آنها با قراردادهای آتی استاندارد را به وجود می آورد.

قیمت های آتی در هنگام انعقاد قرارداد آتی مشمول ملاحظات زیادی نسبت به پیش بینی عرضه و تقاضای کالا و همچنین قیمت آتی در موعد تحویل می شوند که درباره هر نوع کالا با توجه به نوع کالا و فصل تحویل متفاوت است.

³⁸ - Spot price

³⁹ - Margin Money

⁴⁰ - Good –faith deposit

⁴¹ - Earnest money

⁴² - Mini contracts

وجه ذخیره در قراردادهای آتی حقی برای مالکیت بر کالای مورد نظر ایجاد نمی کند و فقط تضمینی برای اجرای قرارداد مابین طرفین است. در بازار قراردادهای آتی برای خرید یا فروش سفارش داده می شود که از طریق تالار داد و ستد طرف دیگر که علاقمند به عقد قرارداد است اعلام آمادگی می نماید. این کار از طریق شبکه اینترنت هم به راحتی قابل انجام است. در سفارشات سفارش خرید یا فروش و مقدار سفارش و ماه تحویل و نوع کالا و زمان و محدوده قیمت مطرح می گردد. عملیات سفارش معمولاً از طریق کارگزارها انجام می گردد.

قراردادهای آتی بر روی کالاهای حقیقی و غیابی هر دو صورت می گیرد چون قابلیت تبدیل قراردادهای آتی به یکدیگر وجود دارد لذا در بازارهای بورس قراردادهای آتی زیادی می توان مشاهده کرد که کالایی را خرید و فروش نمی نماید بلکه فقط مبین تعهدی می باشد که بین خریدار و فروشنده قرارداد جاری و لازم الاجرا می باشد.

این موضوع خود می تواند سبب افزایش اوراق بهادار زیادی در اقتصاد گردد که این نوع اوراق در تعاریف گسترده تر پول مفهوم و آثار شبیه به پول را خواهد داشت و از این سو از این لحاظ سیاست های پولی در کشورهایی که از این قراردادها استفاده می شود کم اثر می گردد زیرا این قراردادها بدون نظارت مقامات پولی قابل انتشار است و از طرفی در عوض آن عمل متقابلی در بخش حقیقی کالاها صورت نمی گیرد. این موضوع یکی از معایب این نوع ابزار مالی است که می تواند اقتصاد کشورها را نیز دچار مخاطرات بحران نیز نماید.

تفاوت گواهی آتی و قراردادهای آتی در موارد زیر قابل طرح است:

- ۱- در گواهی آتی ۱۰۰٪ قیمت آتی در حال پرداخت و به حساب فروشنده منتقل می‌گردد.
- ۲- هر گواهی آتی که صادر می‌گردد مبین کالای حقیقی است و دارای خاصیت معامله به مثل و جبرانی نیست.
- ۳- فروشنده بنگاه تولیدی است و دارای شخصیت حقوقی
- ۴- بانک بعنوان واسطه مالی در جلب وجوه خریدار و تخصیص آن به فروشنده فعالیت می‌کند.
- ۵- وجه ذخیره فقط از فروشنده (تولیدکننده) به صورت ضمانت بانکی یا وثایق دیگر دریافت می‌گردد.
- ۶- پس از پایان زمان قرارداد طبق مفاد آن کالای مربوطه زیر نظر بانک تحویل و قرارداد مختومه می‌گردد.
- ۷- گواهی آتی قابلیت خرید و فروش در بازار ثانویه را دارد ولی قابلیت معامله به مثل و جبرانی را ندارد لذا آخرین دارنده گواهی آتی در سررسید مالک کالای حقیقی موضوع قرارداد بوده و ملزم به تحویل آن است.
- ۸- واحد امین بانک نظارت بر نحوه هزینه کردن منابع تخصیص داده شده به تولیدکننده را به عهده می‌گیرد.
- ۹- گواهی آتی برای تامین سرمایه در گردش یک بنگاه تولیدی قابل صدور است و شامل موارد سرمایه ثابت نمی‌شود.

کلیات اجرایی صدور گواهی آتی

گواهی آتی به منظور تأمین سرمایه در گردش بنگاه تولیدی براساس ساز و کارهای اجرایی طرح JFS به عنوان یک ابزار مالی توسط بانک و براساس درخواست متقاضی منابع مالی و خریدار طبق قراردادهای جعاله اولیه و ثانویه منعقد شده صادر می‌گردد.

ارزش اسمی گواهی آتی معادل قیمت کالای حقیقی طبق قرارداد جعاله بوده و دارای خاصیت معامله به مثل و جبرانی نمی‌باشد. بانک در قبال پرداخت وجه به تولیدکننده اقدام به اخذ ضمانت‌نامه بانکی و یا وثائق و تضمینات مورد قبول از مجری نموده و در قبال دریافت وجه از خریدار اقدام به صدور گواهی آتی می‌نماید.

سررسید گواهی آتی براساس مدت قرارداد جعاله منعقد شده تعیین و در پایان قرارداد و پس از تحویل کالا به دارنده نهائی گواهی آتی در سررسید، قرارداد جعاله مختومه می‌گردد.

گواهی آتی برگه‌های دیجیتالی بی‌نامی است که قابلیت انتقال به غیر و خرید و فروش در بازار ثانویه و بورس کالا را دارد و آخرین شخص حقیقی یا حقوقی دارنده گواهی در سررسید، مالک کالای حقیقی موضوع قرارداد بوده و مالک کالای تحویلی مجری می‌باشد.

گواهی آتی صرفاً جهت تأمین سرمایه در گردش یک بنگاه تولیدی صادر می‌شود و شامل تأمین سرمایه ثابت طرح‌های تولیدی نمی‌گردد.

حسب دستورالعمل کلی بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS قیمت گواهی آتی بر اساس مکانیزم عرضه و تقاضا در بازار ثانویه قابل احصاء است. بانک با نظارت کامل بر حسن عملیات مجری

تحويل قطعی کالای مورد قرارداد را نظارت نموده و در صورت نکول تولیدکننده (فروشنده) از تعهدات قراردادی خود وفق ضوابط و مقررات و براساس وثائق و تضمینات اخذ شده اقدام به اخذ مطالبات می‌نماید.

گواهی آتی همزمان با انعقاد قرارداد جعاله صادر گردیده و تا سررسید و تحويل کالای موضوع قرارداد معتبر می‌باشد. سررسید گواهی آتی پایان مدت قرارداد جعاله می‌باشد. بدیهی است در صورت تمدید مدت قرارداد جعاله طبق ضوابط و دستورالعمل‌های بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS سررسید گواهی آتی پایان آخرین مورد تمدید قرارداد جعاله خواهد بود.

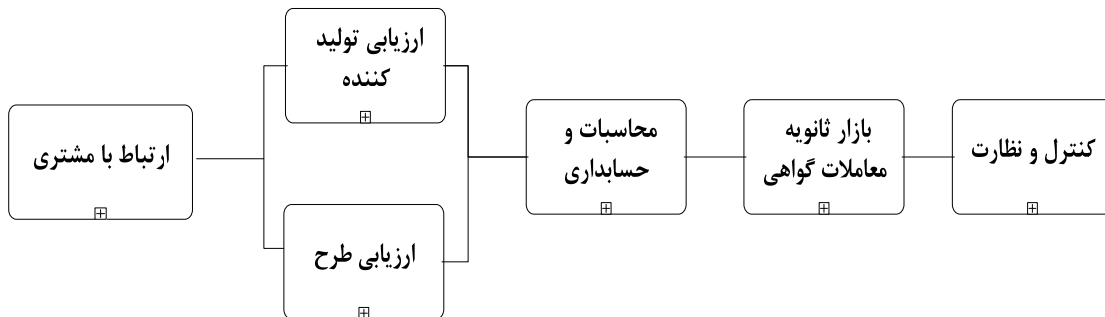
در صورت عدم تحويل کالا توسط مجری در سررسید قرارداد جعاله طبق دستورالعمل مربوطه در بانکداری مشارکت در سود و زیان و همچنین توافقات هنگام عقد قرارداد جعاله با رعایت دستورالعمل تأخیر در ایفای تعهدات عمل خواهد شد.

جریان داده‌های سیستم تأمین مالی جعاله (JFS)

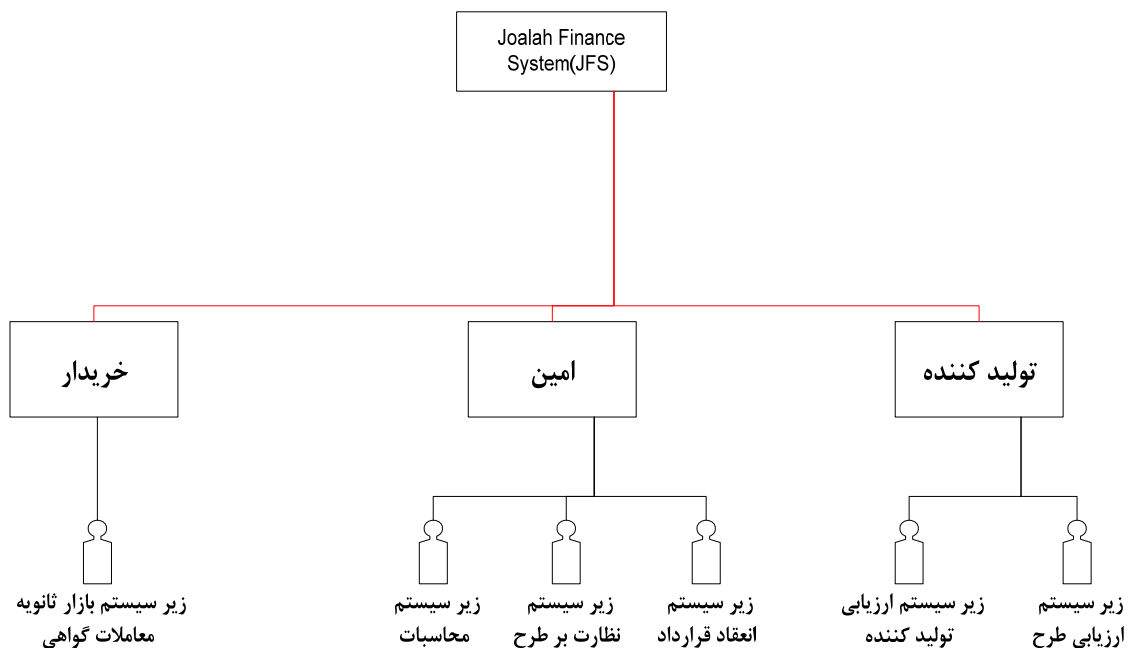
نمودار موجودیت های سیستم تأمین مالی جعاله:

این سیستم شامل بخش‌های ارتباط با مشتری، ارزیابی طرح و مجری، محاسبات و حسابداری، بازار ثانویه معاملات گواهی، کنترل و نظارت می‌باشد.

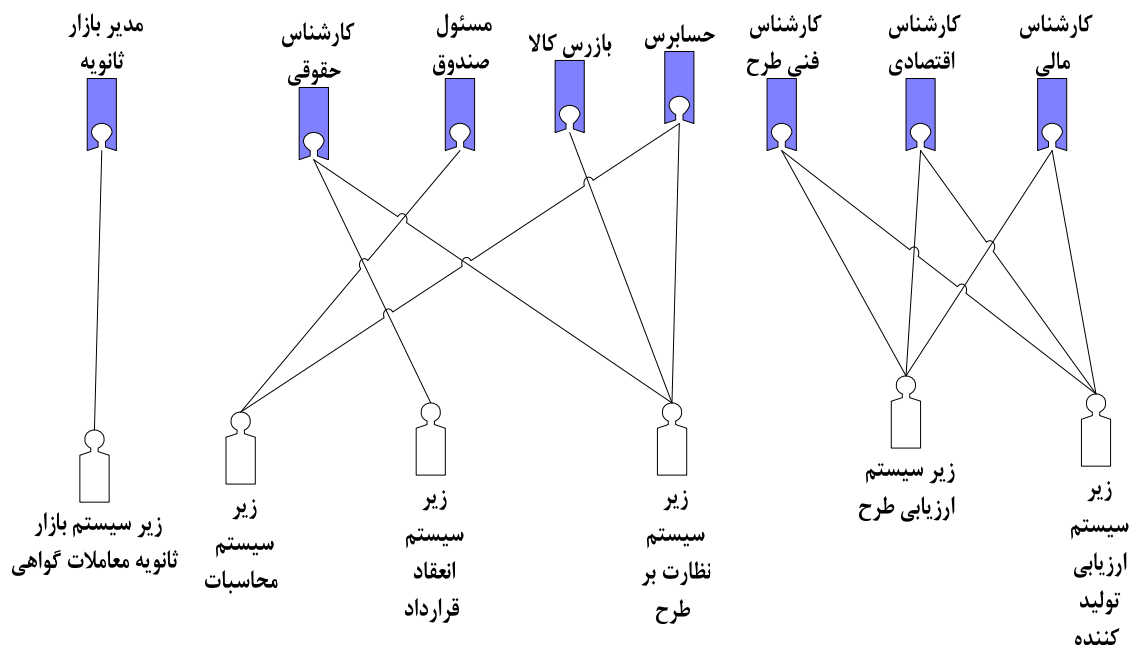
JFS

سازمان سیستم تأمین مالی از دید مدیریت فرایندها:

منابع انسانی و تخصص های اختصاص یافته به هر یک از زیر سیستم های JFS:

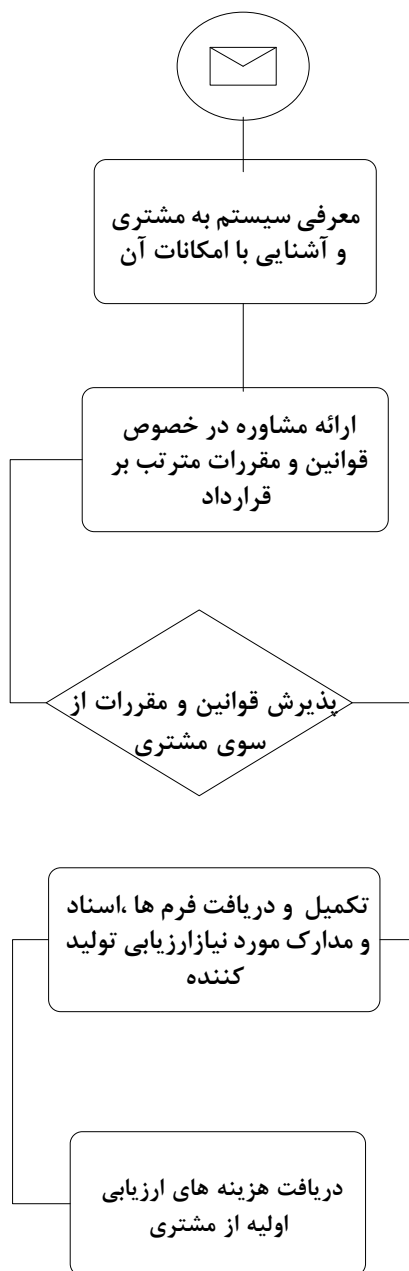

عملیات ارتباط با مشتری

تولیدکننده (مجری) و خریدار از طریق مراجعه به پورتال اطلاع رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره/آتی و مطالعه قوانین و مقررات حاکم بر محصولات و خدمات متنوع آن از نحوه استفاده از تسهیلات سیستم مشارکت مالی جعاله (JFS) آگاهی یافته و در صورت نیاز با مراجعه به شعبه مجری بانکداری اسلامی و مشاوره با کارشناس مربوطه در باجه اطلاع رسانی، نسبت به تکمیل فرمها و قراردادهای مربوطه اقدام می نماید. بدیهی است در این مرحله پیش از عقد قرارداد مابین بانک و مشتری، تولید کننده و خریدار می بایست مورد ارزیابی قرار گرفته و در صورت احراز صلاحیت آنها و کسب رتبه اعتباری مناسب، بانک اقدام به بستن قرارداد با ایشان خواهد نمود. توضیح اینکه در صورت وجود سوابق مشتری در بانک اطلاعاتی بانک، مرحله احراز صلاحیت و ارزیابی اعتباری مشتری با سرعت بیشتری

صورت خواهد گرفت. تولیدکنند و خریدار پس از طی مراحل ارزیابی و احراز صلاحیت، می‌بایست کلیه مدارک و مستندات مورد نیاز جهت ارزیابی طرح خود را دال بر وجود قرارداد مابین خریدار و تولیدکننده شامل توافق در قیمت و مقدار کالای مورد نیاز، نحوه تامین مواد اولیه، نحوه بسته‌بندی و تحویل کالا، کیفیت و ویژگی‌های مواد اولیه و کالای نهایی، استانداردهای ملی و داخلی اجباری و اختیاری مورد نیاز خریدار، نحوه کنترل و بازرسی مواد اولیه و کالای نهایی، برنامه زمانبندی تولید و تحویل کالای نهایی، مراحل فرآیند تولید کالا و سایر موارد مربوطه می‌باشد. مدارک و اطلاعات مربوطه به‌مراه اطلاعات فرمهای تکمیل شده در باجه ورود اطلاعات به صورت موقت وارد سیستم رایانه‌ای شده و مشتری به باجه صندوق هدایت می‌شود. باجه صندوق پس از دریافت وجوه مربوط به ارزیابی طرح از تولیدکننده و خریدار و پس از بازاریابی اطلاعات ثبت موقت، اقدام به تایید و ثبت نهایی اطلاعات می‌نماید. پس از ثبت نهایی اطلاعات و ارسال آن به مرکز کد شناسایی مشتری ایجاد می‌گردد. این کد شناسایی در رسید چاپی صندوق درج گردیده و در اختیار مشتری قرار می‌گیرد. طرح‌های پیشنهادی به‌مراه مشخصات مشتریان آنها و سایر اطلاعات مربوطه در فایل طرح‌های پیشنهادی نگهداری شده و یک نسخه از آن به واحد ارزیابی مجریان و طرح‌ها ارسال می‌گردد.

درخواست تامین سرمایه در گردش

عملیات خریدار

خریدار از طریق توافق با مجری (تولید کننده) و با مراجعه به پورتال اطلاع رسانی سامانه اینترنتی

بازار ثانویه گواهی‌های مشارکت/پذیره/آتی یا پس از مراجعه به یکی از شعب مجری طرح مشارکت در سود و زیان و مشاوره با کارشناس مربوطه در باجه اطلاع رسانی با انواع محصولات مشارکت، شرایط و مقررات مشارکت مالی جعاله آشنایی کامل پیدا می‌نماید.

بدیهی است پس از انتخاب طرح مورد نظر فرم‌های مربوطه جهت تکمیل در اختیار مشتری قرار خواهد گرفت، سپس مدارک و اطلاعات لازم به‌مراه اطلاعات فرم‌های تکمیل شده در باجه ورود اطلاعات به صورت موقت وارد سیستم رایانه‌ای شده و مشتری به باجه صندوق هدایت می‌شود. باجه صندوق پس از دریافت وجوه مربوطه و پس از بازیابی اطلاعات ثبت موقت شده اقدام به تایید و ثبت نهایی اطلاعات می‌نماید. پس از ثبت نهایی اطلاعات و ارسال آن به مرکز کد شناسایی مشتری با توجه به نوع محصول انتخابی ایجاد می‌گردد. این کد شناسایی در رسید چاپی صندوق درج گردیده و در اختیار مشتری قرار می‌گیرد.

رکورد مربوط به کد شناسایی مشتری و سایر اطلاعات مربوط به این رکورد منجمله شماره حساب، میزان سپرده شخص، اطلاعات شناسنامه‌ای سپرده‌گذار و... در پایگاه داده سیستم مشارکت در سود و زیان و سیستم یکپارچه بانک (سیبا) به صورت همزمان ثبت و نگهداری خواهد گردید.

پس از دریافت وجه و افتتاح حساب، مشتری به باجه انعقاد قرارداد هدایت شده و پس از بازیابی اطلاعات مربوط به کد شناسایی مشتری فرم‌های قرارداد و استفاده از خدمات سامانه اینترنتی بازار ثانویه گواهی مشارکت/پذیره/آتی در اختیار مشتری قرار می‌گیرد. سپرده‌گذار پس از مطالعه قرارداد اقدام به تایید و امضای آن می‌نماید. یک نسخه از قرارداد منعقد در اختیار مشتری قرار گرفته و نسخه دیگر آن در سوابق مشتری نگهداری خواهد گردید. ضمناً اطلاعات مربوط به قرارداد شامل شماره انتظامی قرارداد

در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان ثبت و ذخیره می‌گردد.

پس از انعقاد قرارداد و ثبت آن، سیستم به صورت خودکار اقدام به صدور گواهی آتی با مشخصات سپرده‌گذار و بر اساس نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید. در صورت تمایل مشتری به داشتن نسخه چاپی گواهی آتی، باجه صدور گواهی مشارکت/پذیره/آتی از طریق ورود کد شناسایی مشتری می‌تواند گواهی مربوطه را مشاهده و اقدام به صدور دستور چاپ نماید. بدیهی است شماره سریال اختصاصی به گواهی به‌مراه سایر اطلاعات مربوط به سپرده‌گذاری مشتری در گواهی چاپ شده درج خواهد گردید.

در پایان دوره مشارکت باجه حسابداری/ممیزی پس از دریافت اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه سود و زیان طرح اقدام به محاسبه و پرداخت سود با توجه به مدت مشارکت و نوع محصول انتخابی مشتری می‌نماید. توضیح اینکه فرمولها و روشهای محاسبه سود و زیان به صورت خودکار در نرم‌افزار باجه حسابداری/ممیزی وارد شده و نیازی به ورود مجدد اطلاعات نمی‌باشد. همچنین در صورت تمایل مشتری امکان واریز سود به صورت خودکار و از طریق معرفی حساب مشتری به بانک میسر خواهد بود. کارمزد بانک طبق مقررات مندرج در دستورالعملها و مندرج در قرارداد فی مابین کسر و به حساب بانک منظور خواهد گردید.

ارزیابی طرح:

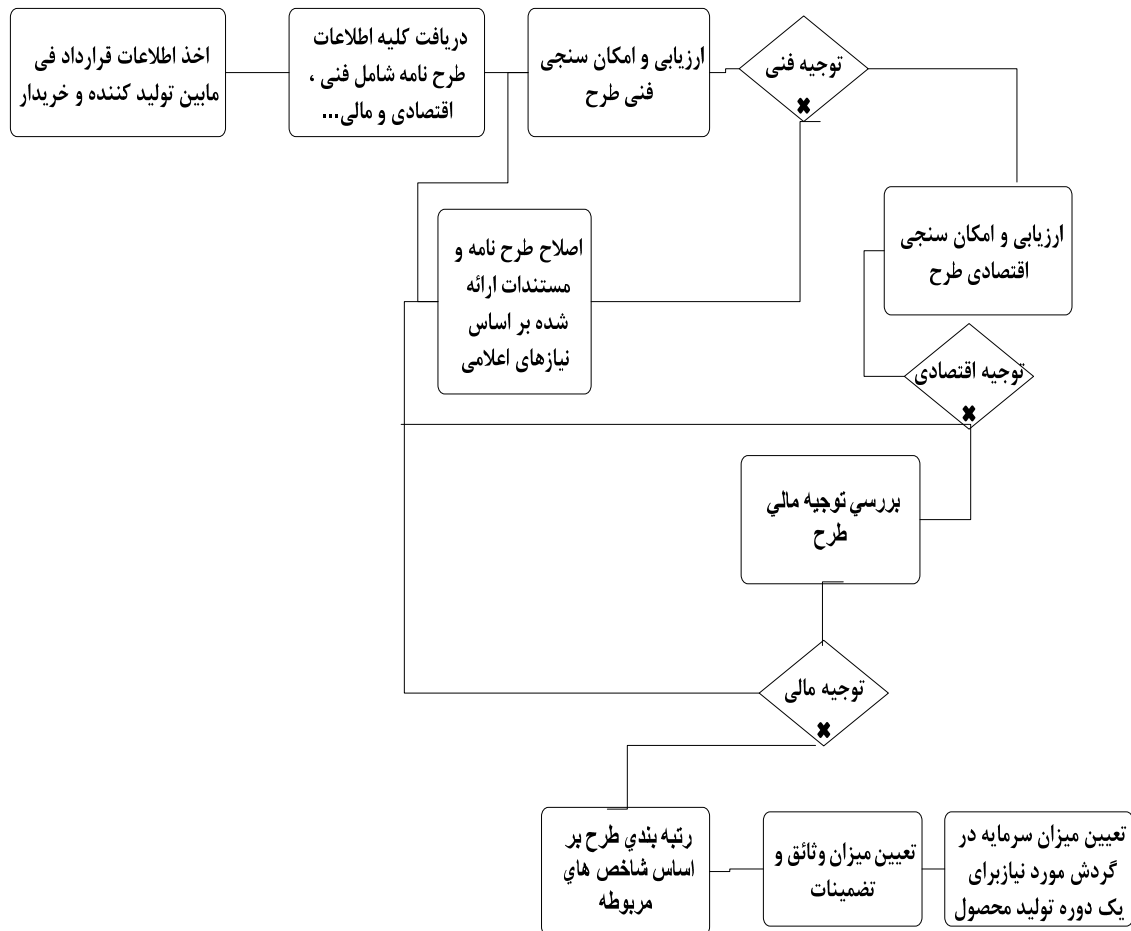
اطلاعات و داده‌های مربوط به مشتری از طریق ورود کد شناسایی اختصاصی در واحد ارزیابی طرح‌ها ارزیابی شده و طرح مربوطه از جهت اقتصادی، مالی و فنی مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

بدیهی است در این مرحله تاکید و توجه کارشناس بانک بیشتر بر قابلیت و توان تولیدکننده در انجام تعهدات و اجرای مفاد قرارداد با خریدار خواهد بود. توضیح اینکه کلیه شرایط، مقررات و استانداردهای مندرج در قرارداد و وضع شده طبق دستورالعملهای مربوطه مورد توجه قرار گرفته و میزان قابلیت اجرای طرح کاملاً بررسی شده و در نهایت رتبه طرح تعیین و استخراج خواهد گردید. در این مرحله در صورت قرار گرفتن طرح در ردیف طرح‌های دارای توجیه، اطلاعات و مشخصات طرح به طور کامل در بانک اطلاعاتی طرح‌های تایید شده بانک ثبت خواهد گردید. برخی از اطلاعات و مشخصات فوق‌الذکر عبارتند از: نام و مشخصات تولیدکننده و خریدار، آدرس پستی و شماره تماس، نوع، مشخصات و ویژگی‌های فیزیکی و کمی کالای مورد معامله، مدت زمان اجرای قرارداد، تاریخ عقد قرارداد، نوع و مشخصات کیفی کالا و نحوه بسته بندی و تحویل کالا، نام و مشخصات شرکت / اشخاص بازرس و تاییدکننده کالا، نام و مشخصات امین طرح و کارشناس ارزیابی کننده طرح، قیمت توافق شده / قیمت اسمی کالای نهایی، رتبه اعتباری و صلاحیت تولیدکننده و رتبه طرح و توضیح اینکه کلیه اطلاعات فوق‌الذکر به همراه سایر مدارک و مستندات مربوط به تولیدکننده و خریدار منجمله صورتهای مالی و ترازنامه در پورتال اطلاع رسانی سامانه اینترنتی بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت / پذیره / آتی در اختیار بازدیدکنندگان قرار می‌گیرد. ضمناً پس از تایید طرح نوع و میزان تضمینات و وثائق مورد نیاز جهت حسن اجرای طرح و پایبندی تولیدکننده به مفاد قرارداد از سوی واحد ارزیابی تعیین و از تولیدکننده اخذ خواهد گردید. لازم به ذکر می‌باشد ارزیاب طرح پس از تعیین میزان سرمایه در گردش مورد نیاز جهت تولید مقدار کالای توافق شده نسبت به تهیه برنامه زمانبندی پرداخت سرمایه در گردش به تولیدکننده اقدام می‌نماید. همچنین میزان تضمینات و وثائق اخذ شده از تولیدکننده مطابق دستورالعمل مربوطه محاسبه و در پرونده مشتری ثبت شده و داده‌های آن در بانک اطلاعاتی مربوطه ذخیره می‌گردد.

زیر سیستم ارزیابی مجری:

زیر سیستم ارزیابی طرح:

محاسبات و حسابداری

تولیدکننده و خریدار پس از طی مراحل ارزیابی به واحد محاسبات و حسابداری هدایت شده و نسبت به معرفی وثائق و تضمینات تعیین شده اقدام می‌نمایند. واحد مزبور پس از ورود کد شناسایی تولیدکننده و بازایی اطلاعات مربوط به طرح، هزینه‌های مربوط به ارزیابی و کارمزد طرح بعلاوه وثائق و تضمینات منقول و غیرمنقول ارائه شده از سوی مشتری را ارزشیابی و از تولیدکننده اخذ می‌نماید. در این مرحله کل مبلغ سرمایه در گردش تعیین شده جهت تولید میزان کالای مورد توافق از خریدار اخذ شده و در حسابی مشخص تحت سرفصل از پیش تعیین شده واریز خواهد گردید. بدیهی است مراحل پرداخت سرمایه در گردش به تولیدکننده بر اساس برنامه زمانی تعیین شده توسط ارزیاب در طرح نامه و بر اساس گزارش‌های بازرسی و کنترل نهایی کالا به تولیدکننده پرداخت خواهد گردید. توضیح اینکه پس از اخذ مبالغ فوق‌الشاره از طرفین قرارداد آتی مابین طرفین یعنی بانک، تولیدکننده و خریدار منعقد شده و همزمان با پرداخت اولین قسط سرمایه در گردش به تولیدکننده بانک اقدام به صدور گواهی آتی مربوطه به طرح مذکور نموده و گواهی مذکور در سامانه اینترنتی بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره/آتی در پروفایل خریدار ایجاد خواهد گردید. بدیهی است پس از ایجاد گواهی‌های مذکور در پروفایل مشتری، امکان فروش آن در بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره/آتی طبق مقررات و قوانین مترتب بر بازار میسر خواهد گردید. لازم به توضیح می‌باشد که آخرین دارنده گواهی آتی صاحب کالای مورد معامله بوده و تحویل کالای مزبور صرفاً به فرد دارنده گواهی و پس از طی مراحل احراز هویت و به صورت یکجا طبق دستور العمل مربوطه در محل تولیدکننده، تحویل خواهد گردید. توضیح اینکه نماد امکان معامله گواهی آتی دو هفته پیش از سررسید قرارداد، در سامانه اینترنتی غیرفعال شده و دارنده گواهی دیگر امکان انتقال و یا فروش گواهی به غیر را نخواهد داشت. دارنده

گواهی در طی این مدت فرصت مراجعه و دریافت کالا از فروشنده را خواهد داشت و در صورت مشاهده موارد غیر منطبق با قرارداد، بر اساس دستورالعمل مربوطه یک هفته فرصت طرح شکایت و دعوی به مراجع تعیین شده در دستور العمل فوق الذکر را خواهد داشت.

واحد ارزیابی طرح اقدام به تعیین ارزش تضمینات و وثائق ارائه شده از سوی مجری نموده و باجه حسابداری / ممیزی بر اساس گزارش واحد ارزیابی اقدام به ثبت آن می نماید.

اطلاعات مربوط به شماره انتظامی تضمینات و وثائق غیر نقدی مجری در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان بر اساس کد شناسایی اختصاص یافته به مجری توسط واحد حسابداری / ممیزی ثبت می گردد. توضیح اینکه کد شناسایی مجری در ابتدای امر و پس از دریافت وجه مربوط به ارائه پیشنهاد به مجری اختصاص خواهد یافت و در ادامه مراحل مشارکت، مجری با همین کد، شناسایی خواهد شد.

باجه انعقاد قرارداد بر اساس نوع مشارکت و طرح مربوطه اقدام به انعقاد قرارداد با مجری نموده و در صورت نیاز مدارک و مستندات دیگری را از مشتری اخذ و پرونده مجری را تکمیل می نماید. یک نسخه از قرارداد منعقد در اختیار مجری قرار گرفته و نسخه دیگر آن در پرونده مجری نگهداری می شود. بدیهی است کلیه اطلاعات مربوط به قرارداد منجمله شماره انتظامی آن در بانک اطلاعات مشتریان سیستم مشارکت در سود و زیان ثبت می گردد.

پس از انعقاد قرارداد منابع درخواستی و مصوب در قالب عقد جعاله و بر اساس مفاد قرارداد منعقد و در زمانهای تعیین شده در اختیار مجری قرار خواهد گرفت. اطلاعات مربوطه در بانک اطلاعات

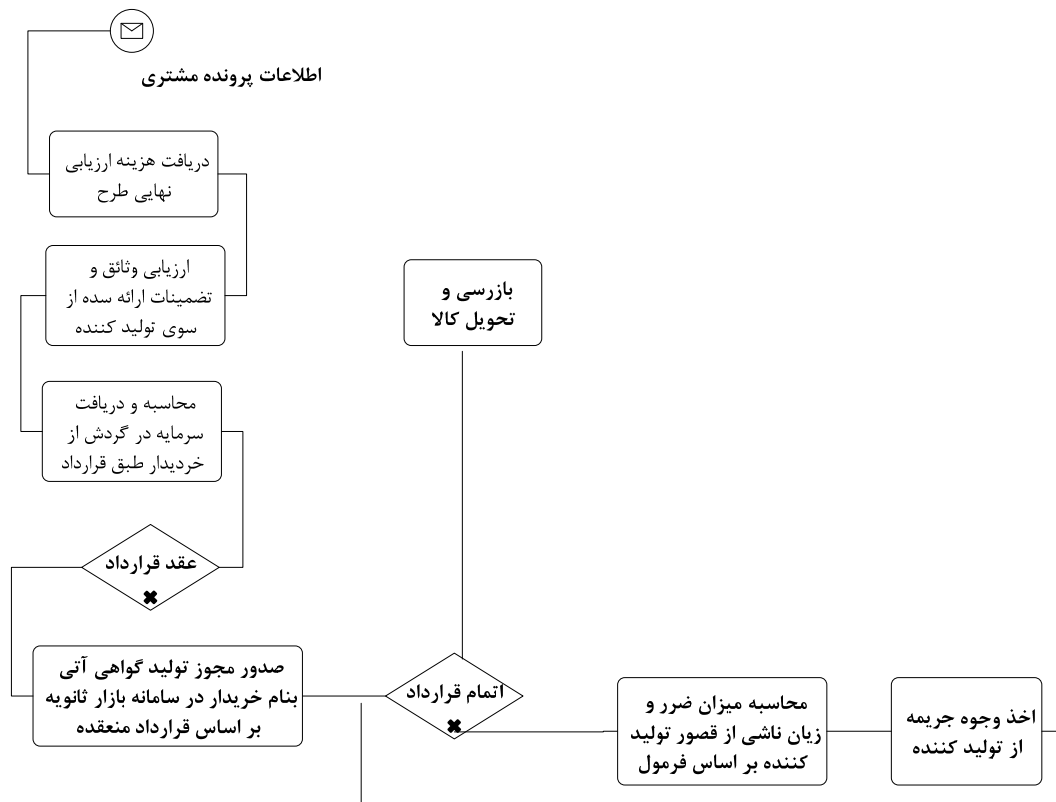
سیستم و فایل اطلاعاتی مجری درج خواهد گردید.

کپی رکوردهای اطلاعات مجری به انضمام کپی کلیه مدارک و مستندات موجود در پرونده مجری در اختیار امین مورد توافق در قرارداد بانک با مجری قرار می‌گیرد.

کلیه مدارک و مستندات طبق دستورالعمل مربوطه شامل بودجه‌بندی، برنامه زمان‌بندی، منابع مورد نیاز و نحوه مصرف منابع، نحوه اجرای طرح، فازبندی، نحوه کنترل کیفیت، نحوه گزارش‌دهی و چگونگی اتمام و تحویل طرح می‌بایست توسط مجری به امین طرح تحویل گردد.

کلیه مدارک و اسناد مربوط به هزینه‌های صورت گرفته در فرایند اجرای طرح و نامه‌های مدیریت شامل مغایرت‌های مشاهده شده در فرآیند حسابرسی طرح می‌بایست در اختیار امین طرح قرار گیرد.

زیر سیستم محاسبه و دریافت سرمایه در گردش از خریدار:

کنترل و نظارت:

در سیستم تامین مالی جعاله (JFS) واحدهای نظارت و بازرسی جهت تایید مشخصات و ویژگی‌های مواد اولیه تدارک شده و نیز تحویل کالای نهایی ساخته شده توسط تولید کننده به خریدار در نظر گرفته شده است. کلیه شرایط و ویژگی‌های کمی و کیفی مواد اولیه، نحوه بسته‌بندی، نحوه حمل و نقل و تحویل کالا می‌بایست در قرارداد فی مابین خریدار و تولید کننده مشخص شده و بازرس و ناظر تعیین شده جهت نظارت بر فرآیند تولید و تحویل کالای مزبور مسئولیت کنترل و بازرسی کالا را از مرحله تامین مواد اولیه تا مرحله تولید و تحویل کالا به خریدار را به عهده دارد. توضیح اینکه در صورت

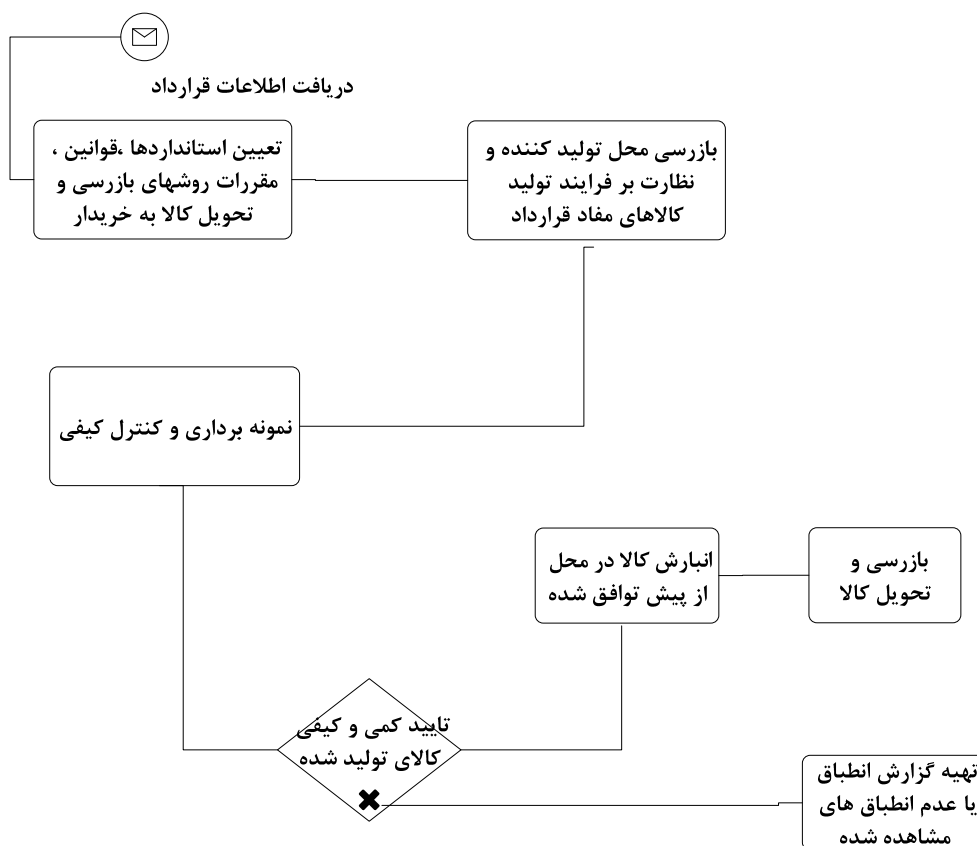
نیاز به نمونه برداری و تست نمونه‌ها این موضوع می‌بایست طبق دستورالعمل نمونه برداری بر اساس حجم و نوع کالای مورد بازرسی، صورت گیرد. نتایج تست نمونه‌ها می‌بایست مطابق حدود و تالرانس‌های استاندارد و یا شرایط اعلام شده از سوی خریدار بوده و در سوابق بازرسی و نمونه برداری درج خواهد گردید. ضمناً در صورتی که کالای تولید شده قیمتی باشد و تست‌ها و آزمایش‌های مورد نیاز از نوع مخرب بوده و موجب از بین رفتن نمونه شود مسئولیت جبران خسارت وارده بر نمونه‌ها طبق دستورالعمل نمونه برداری و تست و آزمایش بر عهده طرفین می‌باشد. همچنین کلیه شرایط پذیرش یا رد تمام یا قسمتی از کالای تولید شده و شرایط بازرسی و نمونه برداری سخت گیرانه یا آسان در دستورالعمل نمونه برداری و تست و آزمایش اشاره گردیده که بازرس و ناظر مسئول اجرای آن می‌باشد. در پایان هر مرحله از بازرسی و نمونه برداری، کلیه عدم انطباق‌های مشاهده شده در مراحل تولید به انضمام سوابق مربوطه به امین طرح گزارش شده و ظرف مدت زمان تعیین شده در دستورالعمل مربوطه می‌بایست به تولیدکننده و خریدار اطلاع داده شود. بدیهی است اطلاعات و سوابق مربوط به بازرسی و نظارت بر فرآیند تولید کالا در پورتال اینترنتی بازار ثانویه معاملات گواهی مشارکت/پذیره/آتی، به منظور شفاف‌سازی و اطلاع رسانی در اختیار مشتریان سامانه مذکور قرار خواهد گرفت.

گزارشهای نظارت بر اجرای طرح و کیفیت کار مجری می‌بایست در مقاطع زمانی از پیش تعیین شده در اختیار واحد حسابداری / ممیزی بانک قرار گیرد. بدیهی است گزارشهای امین طرح ملاک پرداخت‌های بعدی بانک به مجری می‌باشد. توضیح اینکه کلیه توقفات احتمالی در اجرای طرح و دلایل بروز آن می‌بایست در قالب گزارش و صورت‌مجلس توقفات طرح توسط امین طرح تهیه شده و به تایید واحد مربوطه رسیده باشد، در غیر این صورت هیچ موردی از سوی بانک قابل پذیرش نمی‌باشد.

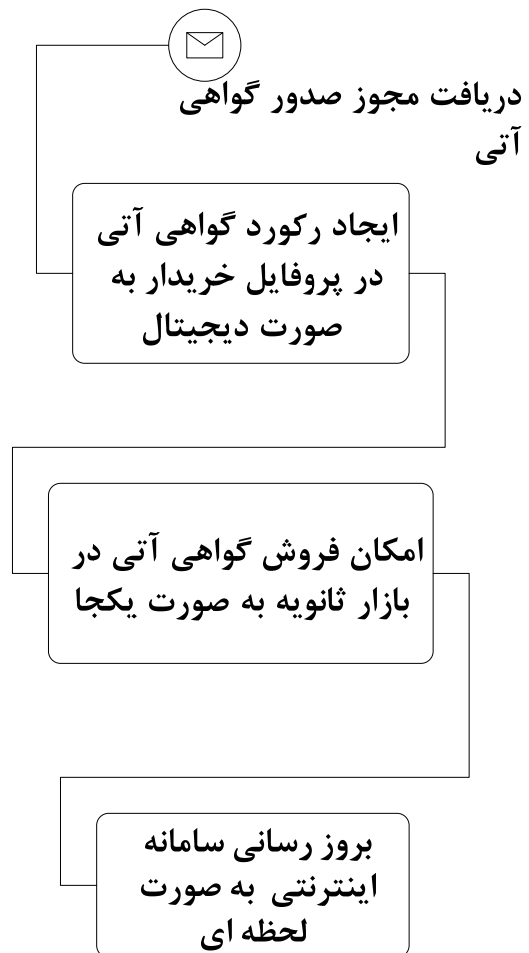
در پایان طرح و طبق دستورالعمل‌ها و فرمول‌های مربوطه میزان سود و زیان طرح و کارمزد سهم بانک توسط نرم افزار واحد حسابداری / ممیزی محاسبه و سهم مجری و خریدار تعیین و به حسابهای مربوطه واریز خواهد گردید. در صورت وجود گزارش یا صورتمجلس توقف توسط امین، میزان تأخیر و ضرر ناشی از تأخیر طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و محاسبه می‌گردد. ضمناً تاخیرهای ناشی از موارد فورس ماژور نیز طبق دستورالعمل مربوطه تعیین و مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

بدیهی است در صورت عدم رضایت مجری از گزارش‌های امین طرح، حل و فصل موضوع طبق دستورالعمل از طریق حکمیت صورت خواهد پذیرفت.

زیر سیستم کنترل و نظارت (امین):

زیر سیستم بازار ثانویه معاملات گواهی:

دستورالعمل‌های مرتبط

دستورالعمل‌های مشارکت مالی جعاله منطبق با دستورالعمل‌های طرح بانکداری مشارکت در سود و زیان بوده و بجز مواردی که تصریح شد از دستورالعمل‌های مربوطه در بانکداری مشارکت در سود و زیان بهره‌مند می‌گردد. این دستورالعمل‌ها تحت عناوین زیر می‌باشند:

۱. دستورالعمل احراز توانایی مجری
۲. دستورالعمل تضمینات، وثایق و آورده‌ها
۳. دستورالعمل تهیه گزارش توجیه اقتصادی، فنی، مالی طرح
۴. دستورالعمل مدارک و مستندات لازم جهت ارزیابی طرح
۵. دستورالعمل دریافتی‌های بانک
۶. دستورالعمل استانداردها و الزامات نظارت
۷. دستورالعمل گزارش دهی مجری
۸. دستورالعمل حسابداری و حسابرسی
۹. دستورالعمل تغییر در زمانبندی و هزینه
۱۰. آثار تورم بر درآمد و هزینه و خالص بازدهی طرح
۱۱. قصور ناشی از تاخیر در انجام تعهدات مجری و تغییر در زمانبندی
۱۲. دستورالعمل مشارکت جدید (افزایش سرمایه در حین انجام طرح)
۱۳. دستورالعمل تسویه حساب با مجری
۱۴. دستورالعمل داوری (حکمیت)

۱۵. دستورالعمل فورس ماژور
۱۶. دستورالعمل تنظیم قراردادهای بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS
۱۷. دستورالعمل شرایط عمومی قراردادهای مشارکت در سود و زیان
۱۸. دستورالعمل صلاحیت امین
۱۹. دستورالعمل انصراف سپرده گذار و تسویه پیش از موعد
۲۰. دستورالعمل تبدیل گواهی پذیره به سهام در طرحهای پایان‌ناپذیر (تولیدی)
۲۱. دستورالعمل پوششهای بیمه‌ای
۲۲. دستورالعمل معاملات گواهی مشارکت/پذیره
- دستورالعملهای زیر در همین مجلد در طرح مشارکت مالی جعاله ذیلاً آورده شده‌اند:
۲۳. دستورالعمل صدور گواهی آتی
۲۴. سفارش خرید و فروش گواهی آتی
۲۵. نوع وثایق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات براساس دستورالعمل کلی PLS
۲۶. دستورالعمل دریافتی‌های بانک
۲۷. دستورالعمل بازرسی کالا
۲۸. دستورالعمل استاندارد کالا (مواد اولیه و نهایی)
۲۹. دستورالعمل تحویل کالای نهایی و اختتام
۳۰. دستورالعمل بیمه در مشارکت مالی جعاله JFS
۳۱. دستورالعمل تأخیر در تأدیه و نکول از انجام تعهد در مشارکت مالی جعاله JFS

دستورالعمل صدور گواهی آتی

به منظور صدور گواهی آتی از طریق انعقاد قرارداد جعاله (JFS)، نحوه و فرآیند صدور گواهی

مذکور به شرح ذیل می‌باشد:

به منظور انعقاد قراردادهای لازم در جهت تامین مالی از طریق JFS و صدور گواهی آتی، ابتدا تولیدکننده/مجری مشخصات فنی و ویژگی های محصول تولیدی خود را جهت فروش به اطلاع خریدار می‌رساند. در این صورت خریدار و تولیدکننده/مجری طی قراردادی درخصوص نوع طرح، سررسید یا تاریخ تحویل و قیمت محصول تولیدی توافقات اولیه را به عمل خواهند آورد. سپس خریدار و تولیدکننده/مجری درخواست خرید و فروش محصول تولیدی را به بانک ارائه می‌دهند. خریداران و یا مجریان نیز می‌توانند درخواست خود را مستقیماً بدون مذاکره قبلی با طرف دیگر (مجری یا خریدار) تحویل نمایند. در این صورت بانک از طریق سامانه‌های اطلاع رسانی خود برای جلب مجری یا مجریان و خریدار یا خریداران اقدام خواهد نمود. پس از اخذ درخواستهای اشخاص مذکور، بانک به عنوان واسطه و جوه اقدام به دریافت مدارک مورد نیاز از مجری می‌نماید. صلاحیت مجری توسط واحد ارزیابی مجری با اخذ اطلاعات کامل شامل، ظرفیت، شخصیت، اعتبار، سرمایه، صورتهای مالی بنگاه تولیدی مجری (شخص حقوقی)، میزان دارایی و مالکیت اموال منقول و غیرمنقول، میزان تعهدات مستقیم و غیرمستقیم و طبق دستورالعمل‌های مندرج در طرح مشارکت در سود و زیان (PLS) بررسی و احراز می‌گردد. واحد ارزیابی طرح، نسبت به بررسی و اخذ مشخصات طرح، اسناد و مدارک تولید، نحوه بسته بندی و حمل یا تحویل کالا، نوع محصول تولیدی، نیاز بازار و اقدام می‌نماید. پس از توافق طرفین در خصوص قیمت آتی کالای تولیدی و تایید صلاحیت طرفین توسط واحدهای ذیربط، بانک با خریدار

قرارداد جعاله اولیه منعقد نموده و با مجری قرارداد جعاله ثانویه منعقد نموده و پس از دریافت وجه اقدام به صدور گواهی آتی در پورتال اینترنتی به نفع خریدار می‌نماید. در جعاله اولیه در رابطه فی مابین بانک و خریدار، بانک به عنوان عامل و خریدار به عنوان جاعل می‌باشد و در جعاله ثانویه در رابطه فی مابین بانک و مجری، بانک به عنوان جاعل و مجری به عنوان عامل بوده و در بازارهای ثانویه نیز رابطه مذکور در مورد خریداران بعدی برقرار خواهد بود (گواهی آتی قابلیت انتقال به غیر را نیز دارد).

بانک تعهدی در خصوص بازخرید گواهی و تحویل کالای تولیدی از تولید کننده را ندارد. معذالک، کارگزار بانک به عنوان نماینده بانک می‌تواند در خصوص خرید و فروش گواهی آتی در بازار ثانویه اقدام نماید.

فرآیند صدور گواهی آتی:

بانک سرمایه در گردش اولیه را در قالب قرارداد جعاله اولیه از خریدار دریافت می‌نماید و آن را در حسابی متمرکز و به کالای مورد توافق مرتبط نموده و وجوه دریافتی از خریداران را به تدریج با دریافت گزارش پیشرفت کار و نظارت واحد امین طی چند مرحله در اختیار فروشنده قرار می‌دهد. هر گواهی آتی مشخصاً به یک میزان از کالای تولیدی مربوط می‌باشد. سررسید گواهی آتی می‌بایست با سررسید حداکثر یک دوره تولید برابر باشد. خریدار پس از اخذ گواهی آتی صادره متعهد به تحویل کالا در سررسید بوده و یا می‌تواند قبل از سررسید آن را در بازار ثانویه به فروش برساند. آخرین دارنده گواهی آتی به عنوان ذینفع می‌تواند در سررسید نسبت به دریافت محصول تولیدی از مجری اقدام نماید. پرداخت وجه به مجری از سوی بانک در قبال اخذ وثیقه و طبق دستورالعمل اخذ وثایق و تضمینات و به صورت تدریجی و با پیشرفت کار به تایید واحد امین صورت می‌پذیرد. واحد امین بانک بر حسن انجام

عملیات تولید نظارت خواهد داشت. نقل و انتقال مالکیت از طریق کد رهگیری (شناسه ده رقمی) در بازار ثانویه در پورتال اینترنتی بانک ثبت و ردیابی می‌گردد. جهت هرگونه نقل و انتقال مالکیت گواهی آتی در بازار ثانویه پرداخت کارمزد بانک بر اساس دستورالعمل دریافتی های بانک اخذ خواهد گردید.

مراحل صدور فرم گواهی آتی:

فرآیند انعقاد قرارداد جعاله اولیه بین بانک و خریدار:

- ۱- اخذ درخواست با معرفی شرایط محصول و دریافت استانداردها، مدارک و مستندات مربوط به مشخصات فنی و کیفی کالای مورد قرارداد از خریدار.
- ۲- بررسی و تعیین میزان سرمایه در گردش لازم جهت تولید کالا توسط واحد ارزیابی بانک.
- ۳- انعقاد قرارداد جعاله اولیه بین بانک (عامل) و خریدار (جاعل).
- ۴- پرداخت وجه از سوی خریدار به بانک در قالب قرارداد جعاله اولیه (JFS).
- ۵- متمرکز نمودن وجوه دریافت شده از خریدار در یک حساب مرتبط به کالای مورد نظر خریدار.

فرآیند انعقاد قرارداد جعاله ثانویه بین بانک و مجری:

- ۱- اخذ اطلاعات، بررسی و ارزیابی صلاحیت مجری توسط واحد امین (ارزیابی مجری و طرح).
- ۲- انعقاد قرارداد جعاله ثانویه (JFS) بین بانک (جاعل) و مجری (عامل).
- ۳- تعیین نوع و میزان تضمینات یا وثایق مورد لزوم توسط واحد امین.
- ۴- اخذ وثایق و تضمینات لازم از مجری.

موضوعات قابل بررسی در انعقاد قرارداد بین بانک و واحد امین:

- ۱- بررسی صلاحیت تولیدکننده / مجری و خریدار توسط واحد ارزیابی.
- ۲- بررسی و ارزیابی طرح.
- ۳- بررسی شرایط محصول تولیدی به لحاظ کیفی.
- ۴- نظارت بر حسن اجرای طرح ، کنترل عملیات اجرایی با برنامه‌ها، پیش‌بینی‌ها و تخصیص منابع.
- ۵- نظارت بر رعایت استانداردها و الزامات قانونی شامل کیفیت مواد اولیه، زمان، مکان، نحوه بسته بندی و تحویل کالا و به طور کلی سایر مسئولیتهای مجری در قبال خریدار.

اطلاعات لازم جهت صدور گواهی آتی:

- ۱- نام شرکت و شماره و تاریخ ثبت شرکت.
- ۲- آدرس محل بنگاه تولیدی / شرکت.
- ۳- نوع محصول تولیدی بر اساس قرارداد های جعاله فی مابین بانک، خریدار و مجری و تعیین درجه کالای مربوطه.
- ۴- حداکثر مدت زمان لازم جهت تولید محصول در یک دوره تولید بر اساس قراردادهای جعاله اولیه و ثانویه.
- ۵- تایید واحد امین.
- ۶- شماره سریال یا شناسه. (کد رهگیری)
- ۷- مبلغ اسمی گواهی آتی.
- ۸- قیمت محصول بر حسب واحد کالای مربوطه (وزن، طول، حجم، تعداد، دستگاه و).

۹- تاریخ صدور گواهی آتی.

۱۰- محل تحویل کالا.

۱۱- شماره انتظامی قرارداد جعاله اولیه.

۱۲- شماره انتظامی قرارداد جعاله ثانویه.

۱۳- سررسید گواهی آتی که با سررسید قراردادهای جعاله اولیه و ثانویه یکسان است.

۱۴- تاکید بر این موضوع که بانک هیچگونه مسئولیتی در قبال بازخرید یا تحویل قطعی کالای

مورد قرارداد نداشته و در صورت عدم بازگشت بموقع منابع مالی موضوع قرارداد و عدم ایفای تعهد

تولیدکننده، بانک وفق ضوابط و مقررات و براساس وثایق و تضمینات اخذ شده اقدام به اخذ مطالبات

مربوطه می نماید.

سایر اطلاعات مورد لزوم جهت صدور گواهی آتی:

۱- مشخصات انتقال دهنده و انتقال گیرنده.

۲- مبلغ کارمزد پرداختی به بانک توسط انتقال دهنده و انتقال گیرنده طبق دستورالعمل

دریافتی های بانک.

۳- تاریخ انجام معامله در بازار ثانویه.

۴- شماره حساب های خریدار و خریداران بعدی و مجری.

سفارش خرید و فروش گواهی آتی

گواهی آتی ابزار مالی به منظور تامین مالی سرمایه در گردش برای موضوع JFS می باشد.
گواهی آتی به درخواست مجری و به نفع خریدار از سوی بانک صادر می شود.

کلیه عملیات سفارش و خرید و فروش گواهی آتی در بازار ثانویه (NSSSS) صورت خواهد پذیرفت.

فصل اول: تعاریف و کلیات

ماده ۱: تعاریف:

الف) **آخرین روز معاملاتی:** آخرین روزی که امکان معامله یک گواهی آتی در بازار ثانویه وجود دارد.

ب) **اتاق تسویه گواهی آتی:** واحدی است که وظیفه تسویه پایاپای گواهی های آتی را برعهده دارد.

ج) **وجه تضمین:** به منظور تضمین حسن انجام تعهد از مجری اخذ می شود.

د) **ارزش قرارداد:** ارزش کالاهای تعهد شده توسط مجری در زمان تنظیم قرارداد است.

ه) **اطلاعیه معاملاتی گواهی های آتی:** گزارشی است که برای اطلاع خریداران از وضعیت کالای مورد نظر و مشخصات گواهی های آتی در قالب فرم هایی که به تصویب بانک می رسد، برای عموم منتشر می شود.

و) **اعلامیه تحویل:** اعلامیه ای است که توسط بانک جهت اطلاع خریداران از وضعیت تحویل کالا به آنها ارائه می گردد.

ز) **به روز رسانی حسابها:** فرآیندی است که پس از پایان جلسه معاملات توسط اتاق تسویه گواهی و به ترتیبی که در دستورالعمل مربوطه ذکر گردیده است، انجام می شود.

ح) **بیانیه ریسک:** فرمی است که قبل از فعالیت در بازار معاملات آتی باید به امضا خریدار رسیده و حاکی از اقرار شخص مذکور نسبت به آگاهی کامل وی از ریسک موجود در این معاملات می باشد.

ط) **تحویل:** تسلیم کالاهای موضوع گواهی های آتی سررسید شده توسط فروشنده یا مجری به خریدار طبق دستورالعمل مربوطه

ی) **دوره عادی معاملاتی:** دوره زمانی است که در آن معاملات گواهی آتی بر مبنای شیوه های تعریف شده در بازار ثانویه گواهی آتی انجام می شود.

ک) **حساب عملیاتی مشتری:** حساب بانکی مشتری اعم از خریدار و فروشنده است که جهت تسویه وجوه توسط بانک مورد استفاده قرار می گیرد.

ل) **خریدار:** در مقام جاعل در عقد جعاله است که با در اختیار قرار دادن منابع مالی خود از طریق بانک به عامل اقدام به سفارش تولید کالای خاص می نماید.

م) **دارائی پایه:** ارزش اسمی کالای موضوع گواهی های آتی پذیرش شده در تاریخ سررسید می باشد.

ن) **زمان پایانی معاملات:** زمانی است که بازار در آن موقع طبق دستورالعمل مربوطه پایان می یابد.

س) **زمان تسویه:** زمانی است که طی آن عملیات مربوط به تسویه گواهی های آتی صورت می پذیرد.

ع) **دوره معاملات:** فاصله زمانی بین اولین لغایت آخرین روز معاملات گواهی‌های آتی تعریف می‌شود.

ف) **رسید انبار:** سندی است که توسط انبارهای مورد تأیید بانک صادر شده و مالکیت شخص را بر مقدار مشخصی از یک کالا گواهی می‌کند.

ص) **روز کاری:** شامل کلیه روزهای هفته و ساعات شبانه‌روز (۷×۲۴) جهت انجام معامله گواهی‌های آتی، می‌شود.

ق) **سفارش:** دستور مشتری جهت اتخاذ موقعیت تعهدی خرید یا فروش

ر) **مجری:** شخصی است که تعهد به تحویل دارایی پایه در سر رسید می‌نماید.

ش) **گواهی آتی:** ورقه دیجیتالی است که مجری براساس آن متعهد می‌شود در سر رسید معین، کالای مشخص را به قیمتی که الآن تعیین می‌گردد تحویل نماید و در مقابل طرف دیگر قرارداد متعهد می‌شود آن کالا را با مشخصات مورد نظر طبق قرارداد تحویل گیرد. برای جلوگیری از امتناع مجری از انجام قرارداد، مجری به صورت شرط ضمن عقد متعهد می‌شود تا نسبت به ارائه وثایق و تضمینات کافی به‌عنوان وجه تضمین نزد بانک اقدام نماید.

ت) **گواهی آمادگی تحویل:** سندی است که توسط مجری گواهی‌های آتی و به منظور آگاهی بانک از آمادگی وی جهت تحویل کالا ارائه می‌گردد.

فصل دوم: مشخصات گواهی‌های آتی:

۱- مشخصات گواهی‌های آتی باید شامل موارد ذیل باشد:

الف) دارایی پایه کالای مورد معامله

ب) وجه تضمین

ج) ارزش گواهی‌های آتی

د) استاندارد تحویل

ه) واحد قیمت

و) کارمزد معاملات

ز) دوره معاملات شامل: ساعات معامله و اولین روز معاملاتی و آخرین روز معاملاتی

ح) تاریخ تحویل

ط) جریمه‌ها

ی) محل تحویل

ک) حداقل تغییر قیمت سفارش

فصل سوم: ثبت سفارش مشتریان

۲- فعالیت مشتری در بازار معاملات آتی منوط به داشتن حساب بانکی متمرکز خواهد بود.

فصل چهارم: نحوه انجام معاملات

۳- اجرای سفارشات براساس اولویت قیمت خواهد بود.

۴- معاملات گواهی‌های آتی با یک حراج تک قیمتی آغاز و در بازار ثانویه عرضه می‌گردد.

فصل پنجم: تسویه

۵- زمان تسویه طبق رویه مشخص شده در عملیات بازار ثانویه صورت خواهد پذیرفت.

فصل ششم: تحویل کالا و تسویه نهایی

۶- گواهی های آتی پس از آخرین روز معاملاتی، وارد دوره تحویل می شود و طرفین گواهی های آتی باید نسبت به طی فرایند تحویل اقدام نمایند.

۷- دوره تحویل از روز کاری بعد از آخرین روز معاملاتی شروع و طبق دستورالعمل مربوطه خواهد بود.

۸- چنانچه خریدار در موعد مقرر نسبت به دریافت کالا از انبار معرفی شده از طرف مجری اقدام ننماید، کلیه هزینه ها و خسارات مترتبه بعد از آن تاریخ طبق دستورالعمل مربوطه به عهده خریدار می باشد.

۹- چنانچه در انجام عملیات خرید و فروش گواهی آتی، اشکالاتی به وقوع بپیوندد که به نوعی منافع خریدار و یا مجری را دچار مخاطره و یا یکی از طرفین را دچار زیان نماید، این موضوع از طریق حکمیت و داوری براساس دستورالعمل مربوطه در طرح مشارکت در سود و زیان (PLS) حل و فصل خواهد شد.

نوع وثایق و تضمینات حسن انجام کار و ایفای تعهدات

(براساس دستورالعمل کلی PLS)

طبقه‌بندی مجریان

طبقه‌بندی مجریان و خریداران براساس گروه‌های زیر است:

۱- گروه سبز: تأمین مالی نقدی یا به صورت تهیه بخشی یا تمام مواد اولیه توسط این گروه

الزامی نمی‌باشد.

۲- گروه زرد: حداقل مجموع تأمین مالی نقدی یا به صورت تهیه بخش یا تمام مواد اولیه این گروه

حداقل ۳۰٪ کل هزینه‌های سرمایه‌گذاری (گواهی آتی) می‌باشد.

۳- گروه قرمز: عدم صدور گواهی آتی.

سهم تأمین مالی به صورت تهیه بخشی یا تمام مواد اولیه توسط خریدار:

خریدار می‌تواند سهم تأمین مالی خود را به صورت نقدی و یا تهیه بخشی یا تمام مواد اولیه مرتبط

با نوع محصول یا محصولات تولیدی (موضوع کالای مربوط به گواهی آتی) انجام دهد.

دستورالعمل دریافتی‌های بانک

دریافتی‌های بانک بابت هزینه‌های ارزیابی (مقدماتی و تفصیلی)، کارمزد و درآمد بانک به شرح

ذیل می‌باشد:

۱- بانک بابت ارزیابی مقدماتی طرح‌های پیشنهادی ارائه شده به واحد ارزیابی طرح بدو مبلغ

نیم در هزار منابع درخواستی از متقاضی دریافت می‌نماید. این مبلغ در صورت رد طرح پیشنهادی غیرقابل استرداد می‌باشد.

۲- در صورت تائید مقدماتی، طرح به مرحله ارزیابی تفصیلی وارد شده و در صورت تائید نهایی

در این مرحله مبلغ دیگری از متقاضی اخذ نخواهد شد.

۳- به منظور پرداخت کلیه هزینه‌های خدمات نظارتی، امین، مهندسی مالی، ممیزی و سایر

خدمات مربوطه در طول دوره اجرا معادل پنج درصد منابع تخصیصی متناسب با تخصیص منابع در هر مرحله از تخصیص بدو از مجری وصول می‌گردد.

۴- معادل سه درصد از کل منابع تخصیصی ناشی از صدور گواهی آتی بعنوان درآمد بانک

تلقی و از مجری اخذ خواهد شد.

۵- فرآیند تصویب طرح‌های گواهی آتی از لحاظ سقف‌های اعتباری همانند فرآیندهای حاکم

در بخش اعتباری بانک خواهد بود.

دستورالعمل بازرسی کالا

بازرسی کالا بر روی مواد اولیه تهیه شده توسط خریدار و یا کالای نهایی تولید شده توسط مجری (تولید کننده) در خصوص بررسی کیفیت، تعداد و نوع بسته بندی و رعایت استاندارد مشخص شده و سایر موارد با تشخیص بانک عامل طبق قرارداد اولیه و بوسیله شرکتهای بازرسی کننده اعلام شده توسط بانک مرکزی به تشخیص بانک عامل باید انجام پذیرد.

هزینه بازرسی مواد اولیه به عهده خریدار و هزینه بازرسی کالای تولید شده نهایی به عهده مجری (تولید کننده) می باشد.

- گواهی های بازرسی صادره باید حاوی سر برگ شرکت بازرسی کننده باشد و باید به نام شرکت اشاره و در کاغذ مارکدار شرکت صادر شده باشد.

- تغییر شرکت بازرسی کننده صرفاً منوط به اعلام شرکت بازرسی کننده اول و تعهد مجری یا خریدار مبنی بر پذیرش کلیه مسئولیتهای مترتبه مجاز می باشد.

- اشاره به شرح کالا در گواهی های بازرسی صادره و تأیید مطابقت آن با پیش فاکتور مورد تأیید بانک عامل الزامی است.

- در صورتیکه کالا در چند نوبت حمل گردد ارائه گواهی بازرسی برای هر حمل و توسط شرکت تعیین شده در مفاد قرارداد الزامی است.

- گواهی های بازرسی صادره بابت کالای مربوط به خریدار (مواد اولیه) و مربوط به مجری (محصول نهایی) می توانند توسط ۲ شرکت مجاز متفاوت صادر گردد.

دستورالعمل استاندارد کالا (مواد اولیه و کالای نهایی)

منظور از استاندارد کالا، بطور اعم عبارتست از رعایت استاندارد مورد تأیید سازمان استاندارد و

تحقیقات صنعتی ایران

به هنگام انعقاد قرارداد، خریدار جهت تأمین مواد اولیه و مجری به عنوان ارائه دهنده محصولات

نهایی، نوع استاندارد کالای مورد نظر را با نظارت بانک عامل از طریق مکاتبه با سازمان استاندارد و

تحقیقات صنعتی ایران استعلام و تعهد نمایند که شرایط مربوطه را در کالای ارائه شده لحاظ نماید.

بطور کلی، کالای مورد معامله یا مواد اولیه ارائه شده جهت تولید باید دارای نشان استاندارد ایران

بوده و توسط یکی از شرکتهای بازرسی کننده مورد تأیید بانک تأیید شود که استاندارد اعلام شده توسط

سازمان مزبور در کالای مورد معامله رعایت گردیده است.

مجری (تولید کننده) میزان کالای مورد نیاز، نوع، ارزش، مقدار، قیمت و مشخصات کلی کالا از

جمله نوع استاندارد مورد نیاز را به بانک عامل ارائه می دهد. در این خصوص در صورت صلاحدید بانک

عامل با سازمان استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مکاتبات لازم انجام خواهد پذیرفت.

در ضمن تولید کننده می بایست میزان کالای تولیدی و ارزش آن را به انضمام گزارش توجیهی به

بانک عامل ارائه دهد.

بعلاوه چنانچه بانک عامل جهت بررسی درخواست مجری، مدارک دیگری علاوه بر موارد فوق

درخواست نماید، مجری ملزم به ارائه آن می باشد.

بانک عامل پس از بررسی مدارک ارائه شده و تأیید مراتب، موافقت خود را با انعقاد قرارداد اعلام

می‌نماید.

الف) نکات کلی در مواد اولیه مصرفی :

- حجم مواد اولیه می‌بایست متناسب با میزان تولید برای نیاز یک دوره تولید در نظر گرفته شود.
- مدت زمان لازم برای تولید کالا توسط مجری نباید بیش از مدت لازم برای یک دوره تولید باشد و شروع آن چنانچه خریدار ملزم به تحویل مواد اولیه باشد از تاریخ وصول مواد اولیه توسط وی خواهد بود و در غیر اینصورت براساس تاریخ عقد قرارداد می‌باشد.
- طبق تعریف ارائه شده توسط بانک مرکزی، مواد اولیه عبارتست از هر نوع مواد خام، نیمه ساخته، ساخته شده واسطه‌ای و مواد بسته‌بندی که در تولید یک محصول معین بکار می‌روند.
- تأمین کننده مواد اولیه باید مسئولیت هرگونه فساد را که قبل از تحویل بروز می‌نماید و همچنین مسئولیت هر نقص و اشکالی در کیفیت یا کمیت کالا را به عهده گیرد.
- در ضمن مسئولیت رعایت استاندارد تعیین شده توسط بانک عامل نیز بر عهده وی می‌باشد. در این راستا و در صورت درخواست بانک یا مجری ارائه گواهی بازرسی کالای مربوطه مبنی بر رعایت استاندارد و سایر شرایط الزامی است.
- چنانچه مجری تحویل مواد اولیه توسط بیش از یک شخصیت حقیقی یا حقوقی را بپذیرد، باید در درخواست خود ضمن قبول کلیه مسئولیتهای مترتبه، چگونگی تحویل مواد اولیه در یک یا چند مرحله را با ذکر جزئیات به بانک عامل اعلام نماید.

-محل ارائه مواد اولیه در انبار خریدار می‌باشد. لذا مجری (فروشنده) یک هفته قبل از موعد تحویل باید شرکت حمل‌کننده یا نماینده خود را جهت تحویل کالا به بانک عامل، متضمن رونوشت به خریدار معرفی نماید.

-هرگونه بازرسی کالا در چه در انبار خریدار و چه در انبار مجری باید همزمان با تحویل قطعی کالا توأم باشد و یک نسخه گواهی صادره به بانک عامل ارائه شود.

مدارک لازم جهت انعقاد قرارداد، در صورتیکه خریدار عهده دار تأمین مواد اولیه باشد:

- ۱- یک نسخه اصل سیاهه کالا جهت ضبط در سوابق
- ۲- یک نسخه اصل گواهی بازرسی کالا
- ۳- یک نسخه اصل گواهی قطعی کالا
- ۴- یک نسخه رسید حمل صادره توسط شرکت حمل‌کننده، که حاکی از حمل کالای موضوعه باشد.

۵- کلیه مفاد تأیید شده در قراردادهای اولیه و ثانویه بین متقاضی و سرمایه‌گذار و بانک در ارتباط با ضمانت بعد از فروش و تعویض به مثل پس از فروش در ارتباط با مواد اولیه، هنگام تحویل کالا باید طبق قرارداد مشخص به مجری ارائه گردد. فروشنده باید وصول مدارک مربوطه را طی ۷۲ ساعت کاری (بانکی) از تاریخ تحویل به بانک عامل اعلام نماید. در صورت نیاز به تشخیص بانک این زمان می‌تواند در حد عرف افزایش یابد.

۶- مجوزهای لازم مثل گواهی بهداشت و عنداللزوم سایر مجوزهای لازم از مراجع مرتبط

-خریدار موظف است تاریخ خروج کالا از انبار و تحویل آن به مجری را به بانک عامل اعلام

نماید. مجری ۷۲ ساعت کاری (بانکی) پس از تحویل کالا (این مهلت طبق توافق خریدار و مجری در حد عرف فعالیت و کالای مربوطه به تشخیص بانک و به هنگام عقد قرارداد قابل افزایش خواهد بود). می تواند چنانچه اعتراضی به کالای دریافتی دارد با ارائه مدارک به بانک عامل و خریدار اعلام نماید. در اینصورت بانک مراتب اعتراض مجری را به خریدار، شرکت یا مرجع بازرسی و کنترل کننده کالا و یا سایر مراجع ذیصلاح اعلام می نماید. خریدار موظف است به اعتراض رسیدگی و نتیجه حاصله را با توجه به ضمانتنامه صادره، به اطلاع بانک عامل برساند.

چنانچه در کالای تحویل شده نواقصی موجود بود تاریخ شروع دوره ساخت و صدور گواهی مربوطه از تاریخ رفع نقص و توافق طرفین و به تشخیص بانک آغاز خواهد گردید.

چنانچه پس از مهلت تعیین شده، اعتراضی به بانک عامل ارائه گردد، کلیه مسئولیتهای آن متوجه مجری خواهد بود. بدیهی است مجری نمی تواند به موجب این اعتراض، سررسید تحویل کالای نهایی را با تأخیر روبرو نماید.

ب) نکاتی در خصوص کالای تولید شده:

- کالای ارائه شده چنانچه مشمول استاندارد اجباری باشد مجری می بایست نسبت به ارائه گواهی بازرسی اقدام و یک نسخه از آن را به بانک و خریدار ارائه نماید. درخصوص کالاهایی که مشمول استاندارد اجباری نیستند ارائه گواهی کیفیت کالا توسط سازمان استاندارد و یا شرکتها و مؤسسات بازرسی کننده مورد تأیید بانک ضروری است.

- معرفی کالای مورد نظر برای احراز شرایط خرید و فروش گواهی آتی در بازار ثانویه بانک به

شرطی امکان پذیر است، که کالا طبق مشخصات استاندارد مربوطه تعریف شده باشد.

- کالا علاوه بر موارد فوق می بایست دارای مشخصات زیر نیز باشد :

کالا نباید مشمول محدودیتهایی از جمله محدودیت قیمت گذاری قانونی و انحصارات قانونی در

عرضه و یا تقاضا باشد.

تأییدیه مراجع ذیصلاح در خصوص کالاهایی که مشمول رعایت ضوابط خاص یا اخذ مجوزهای

قانونی باشند مانند ارائه گواهی بهداشت و ... می بایست ارائه گردند.

دستورالعمل تحویل کالای نهایی و اختتام

در سررسید مقرر و در مبدأ کالا (انبار مجری) می‌بایست کالا توسط مراجع قید شده در بند مربوط به شرایط استاندارد و بازرسی کالا مورد بازرسی، نمونه برداری، آزمایش و ... قرار گیرد.

مجوز حمل پس از صدور گواهی مربوطه و دریافت آن توسط بانک عامل و پس از کنترل مدارک ارائه شده صادر خواهد گردید.

خریدار یک هفته قبل از سررسید می‌بایست شرکت یا شرکتهای حمل کننده کالا را به مجری معرفی و نسخه ای از نامه مربوطه و یا تغییرات مربوطه را به بانک عامل معرفی نماید.

از آنجاکه بانک عامل در این نوع قرارداد مالک کالا نبوده و صرفاً نقش ناظر را دارد، مدارک صرفاً جهت اطلاع و هماهنگی در زمینه تحویل و جابجایی وجه و کالا و نیز روند مختومه نمودن قرارداد با بانک عامل ارائه خواهد گردید.

مدارک لازم جهت اختتام قرارداد :

- ۱- یک نسخه اصل سیاهه کالا جهت ضبط در سوابق
- ۲- یک نسخه اصل گواهی بازرسی کالا در مبدأ حمل
- ۳- یک نسخه رسید حمل صادره توسط شرکت حمل کننده که حاکی از حمل کالای موضوعه باشد.
- ۴- کلیه مفاد تأیید شده در قراردادهای اولیه و ثانویه بین خریدار و مجری و بانک در ارتباط با ضمانت بعد از فروش و تعویض به مثل پس از فروش (Warranty) هنگام تحویل کالا بایست طبق قرارداد مشخص به خریدار تحویل گردد. مجری باید وصول مدارک مربوطه را طی ۷۲ ساعت کاری

(بانکی) از تاریخ تحویل، به بانک عامل اعلام نماید.

۵- ارائه مجوزهای لازم از مراجع مرتبط مثل گواهی بهداشت و عنداللزوم سایر مجوزهای لازم.

۶- کلیه مجوزهای لازم باید در حاشیه بازار ثانویه و منضم به گواهی آتی ارائه شده برای فروش در بازار ثانویه ارائه گردد و هر خریدار در مرحله فروش گواهی آتی به خریدار بعدی متعهد می شود که کلیه مدارک و مستندات را به وی انتقال دهد.

خریدار ۷۲ ساعت کاری (بانکی) پس از دریافت کالا در انبار مبدأ می تواند چنانچه اعتراضی به کالای دریافتی دارد به بانک عامل ارائه دهد. مجری ملزم است تاریخ خروج کالا از انبار و تحویل آن به خریدار را به بانک عامل اعلام نماید. در اینصورت بانک مراتب اعتراض خریدار را به مجری، شرکت و یا مرجع بازرسی و کنترل کننده کالا و یا سایر مراجع ذیصلاح اعلام می نماید. مجری مسؤول اصلی پیگیری موضوع بوده و موظف است به اعتراض رسیدگی و نتیجه حاصله را باتوجه به ضمانتنامه صادره به اطلاع بانک عامل برساند.

پس از رفع شکایت و یا انقضای مهلت خریدار، پرونده از نظر بانک به طور خودکار مختومه می گردد و چنانچه خریدار شکایتی پس از مهلت مقرر داشته باشد می تواند از طریق سایر مراجع قانونی اقدام نماید. وثائق ارائه شده توسط مجری تا انقضای مهلت مقرر نزد بانک عامل باقی خواهد ماند. پس از انقضای مهلت مزبور قرارداد بطور خودکار مختومه گردیده و بانک مجاز به آزادسازی وثائق مربوطه خواهد بود.

دستورالعمل بیمه در مشارکت مالی جعاله JFS

به منظور به حداقل رساندن ریسک ناشی از حوادث غیر مترقبه برای کالای تولیدی در روش JFS، مجری می‌بایست پس از اطلاع از مفاد این دستورالعمل وضعیت استفاده از خدمات بیمه‌ای رابه اطلاع بانک رساند. خدمات بیمه‌ای مورد نظر در این دستورالعمل شامل دو گروه از خدمات بیمه اجباری و خدمات بیمه اختیاری است که به شرح ذیل می‌باشند.

بیمه مسؤولیت/مهندسی (اختیاری): بنگاههای مجری (تولیدکننده) و متقاضی (خریدار) در شیوه مشارکت مالی جعاله JFS می‌توانند به منظور کاهش ریسک ناشی از حوادث طبیعی، تکنیکی و انسانی در طول مدت اجرای پروژه‌ها به هزینه خود از خدمات بیمه مسؤولیت طبق دستورالعمل پوشش‌های بیمه در بانکداری PLS استفاده نمایند.

بیمه وثائق (اجباری): بنگاه مجری (تولیدکننده یا فروشنده کالا) که متقاضی تامین مالی از محل JFS می‌باشد می‌بایست اموال منقول و یا غیرمنقول و وثائق ارائه شده خود را در طول مدت گواهی آتی صادره و حداقل به مبلغ کل بهای محصول، به هزینه مجری و به نام و به نفع خریدار بیمه نماید. لذا فروشنده کالا می‌بایست وثایق خود را در مقابل کلیه خطرات نزد بیمه‌گر مورد قبول بانک و بنام و به نفع خریدار و به مبلغ و مدت مورد تأیید بانک بیمه نماید. همچنین می‌بایست نسبت به تجدید بیمه‌نامه رأس انقضای سررسید بیمه‌نامه بصورتی اقدام نماید که مورد وثیقه در طول مدت تحویل کالا از پوشش بیمه خارج نشود. در صورت بروز خطر یا خطراتی که مورد وثیقه در مقابل آن و بشرح فوق به نفع خریدار بیمه شده، خسارت دریافتی توسط خریدار و با نظارت بانک از بیمه‌گر وصول خواهد شد.

بیمه حمل و نقل کالا (اختیاری)

خریدار و مجری می‌توانند به توافق یکدیگر به منظور کاهش ریسک حمل و نقل کالا در مقابل پرداخت حق بیمه‌ای در صورت وقوع خطرهای موضوع بیمه، چنانچه کالا تلف شده و یا دچار خسارت شود و یا هر یک از طرفین در رابطه با این خطرات هزینه‌ای متحمل شوند، زیان وارده را از بیمه دریافت نمایند.

بیمه تاسیسات و تجهیزات و ماشین‌آلات تولیدی

برای امنیت بیشتر حسن انجام عملیات JFS توصیه می‌شود که مراکز تولیدی مجری در مقابل خطرهای آتش‌سوزی، انفجار، حوادث و بلایای طبیعی و همچنین خطرهای مورد نظر طرفین به هزینه مجری محصولات و مراکز تولید مجری را بیمه نمایند.

بیمه محصول / کالا

مراکز تولیدی برای ایجاد اطمینان از کیفیت کالای تولیدی خود و جلب خریداران می‌توانند محصولات تولیدی خود را با کیفیت مورد قبول خریدار و با استانداردهای متعارف بیمه نمایند. موضوع این بیمه‌نامه، جبران خسارات جانی و مالی وارد به مصرف‌کنندگان کالا و اشخاص ثالث از خطرات ناشی از استفاده کالا می‌باشد که در نتیجه عدم ایمنی و وجود عیب و نقص در کالای تولید و عرضه شده به وقوع پیوسته باشد.

بیمه گواهی (اختیاری)

به منظور پوشش ریسک ناشی از نوسانات قیمت گواهی آتی در بازار ثانویه دارندگان این گواهی می‌توانند نسبت به بیمه نمودن بخشی یا کل ارزش این گواهی به هزینه و نفع خود نزد شرکتهای بیمه اقدام نمایند.

دستورالعمل تأخیر در تأدیه و نکول از انجام تعهد در مشارکت مالی جعاله JFS

به منظور تامین سرمایه در گردش واحد تولیدی، بانک به نمایندگی از طرف مجری و به نفع خریدار به میزان سرمایه در گردش مورد نیاز مجری، گواهی آتی منتشر نموده و مجری (تولید کننده) متعهد است مطابق با مفاد قرارداد مورد توافق طرفین کالای مورد نظر را در سررسید با نظارت امین و بانک به خریدار تحویل نماید. بانک بر اساس دستورالعمل گزارش دهی مجری کلیه عملیات مالی و عملیاتی تولید کالا را تحت نظر گرفته و در صورت عدم تحویل کالا در سررسید، مجری (تولید کننده) ملزم است مطابق قرارداد با نظارت امین مبلغ مشخص شده به ازای مدت در هریک از موارد نکول و تاخیر (بر اساس توافق اولیه در قرارداد) پس از کسر کارمزد و هزینه‌های بانک بعنوان جریمه به خریدار پرداخت نماید.

تاخیر: عدم امکان تحویل کالا از سوی مجری در زمان سررسید در صورت تایید بانک نسبت به دلایل ارائه شده از سوی مجری مشمول جریمه مطابق با مفاد این دستورالعمل به شرح ذیل خواهد بود.

خریدار و مجری می‌توانند بر اساس توافق طرفین در صورت قصور و تاخیر در تحویل کالا از سوی مجری، میزان وجه التزام برآوردی را بر اساس روابط زیر تعیین نمایند.

$$\pi^e = \frac{t^a \pi^a}{t^e} \quad (1)$$

π^e : میزان سود مورد انتظار با احتساب تاخیر

π^a : سود واقعی در خرید کالا بصورت سلف (تفاوت قیمت خرید و قیمت بازار در سررسید)

t^a : دوره واقعی تحویل کالای ساخته شده

t^e : دوره مورد انتظار تحویل کالای ساخته شده

$$DP_{PERDAY} = \frac{t^a \pi^a}{t^{e^2} * WC} \quad (2)$$

DP_{PERDAY} : درصد وجه التزام به ازای هر روز تاخیر

$$DP = DP_{PERDAY} * N * E \quad (3)$$

DP : مبلغ کل وجه التزام

N : تعداد روزهای تاخیر

E : ارزش سرمایه در گردش به ریال (در صورت تحویل مواد اولیه) (قیمت بازار زمان تحویل به مجری):

رابطه (۲) درصد وجه التزام به ازای هر روز تاخیر و رابطه (۳) مبلغ کل وجه التزام دریافتی از مجری

خواهد بود.

برای مثال فرض کنید که مجری طبق قرارداد می‌بایست کالای مورد نظر خریدار را طی ۹۰ روز

تحویل دهد چنانچه میزان سرمایه در گردش برای این دوره تولید معادل ۲ میلیارد ریال در نظر گرفته شده

باشد در صورت تاخیر ۲۰ روز بعد از سررسید و با فرض اینکه میزان کالای خریداری شده نسبت به

قیمت بازار در سررسید ۴٪ رشد داشته است. میزان وجه التزام بصورت زیر برآورد می‌شود

$$WC = 2000000000$$

$$t^a = 110$$

$$t^e = 90$$

$$\pi^e = 2000000000 \times 0.04 = 80000000$$

$$\text{درصد جریمه تاخیر به ازای هر روز تاخیر} = \frac{80000000 \times 110}{2000000000 \times 90 \times 90} \times 100 = .05\%$$

$$\text{ریال} = 0.05\% \times 20 \times 2000000000 = 21728395$$

نکول^{۴۳}: چنانچه چهار شاخص زمان، وضعیت مالی مجری و وضعیت صنعت و همچنین قصور مجری در بکارگیری سرمایه در گردش در کالای مورد نظر حاکی از عدم تحویل کالا در سررسید و یا قصور مجری در انجام تعهدات باشد، آنگاه بانک می‌تواند به اندازه اصل سرمایه در گردش و کلیه خسارات ناشی از قصور پس از کسر کارمزد و هزینه‌های انجام شده از محل تضمینات و وثائق دریافتی از مجری، به نفع خریدار کارسازی نماید. در صورت اخذ ضمانت نامه از مجری، بانک می‌تواند نسبت به وصول وجه ضمانتنامه از بانک صادر کننده اقدام و پس از کسر هزینه‌ها و کارمزد به اندازه اصل سرمایه در گردش به اضافه میزان خسارت بر حسب مدت زمان که از روش فوق محاسبه می‌شود به خریدار پرداخت نماید. در صورت اخذ وثائق و تضمینات مورد توافق طرفین در بدو قرارداد (به غیر از ضمانتنامه بانکی)، بانک پس از دریافت کارمزد از مجری معادل اصل سرمایه در گردش و خسارت در نظر گرفته شده وثائق را به نفع خریدار کارسازی نموده و خریدار می‌تواند نسبت به وصول اصل سرمایه و خسارت در نظر گرفته شده در قرار داد اقدام نماید.

چنانچه مجری (تولید کننده) در انجام وظایف خود دچار سهل انگاری گردید و منابع در اختیار را طبق قرارداد و تعهدات هزینه نمود و یا در صورت نکول مجری از انجام تعهد و تحویل کالا، بانک می‌تواند پس از اخذ کارمزد از مجری، کلیه وثائق اخذ شده با رعایت مقررات احتیاطی (موضوع ماده ۳۴ قانون ثبت) و مستندات لازم را در اختیار خریدار قرارداده و یا به نفع خریدار کارسازی نماید.

⁴³ Default

ساختار و تشکیلات بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS

با توجه به مفاهیم مورد عمل در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS و فرآیندهای مربوطه و همچنین ضوابط و دستورالعمل‌های تدوین شده جهت پیاده‌سازی این شیوه بانکداری و نیز وظایف تعیین شده برای بانک، سپرده‌گذار، طرفین جعاله یعنی خریدار و مجری، ساختار و تشکیلات مورد نیاز همان ساختار مطرح شده در بانکداری مشارکت در سود و زیان PLS می‌باشد.

ضمائم

فرم‌ها

فرم‌های و چک لیست‌های مورد استفاده در طرح بانکداری مشارکت در جعاله JFS منطبق با

فرم‌ها و قراردادهای طرح مشارکت در سود و زیان PLS می‌باشد.

مدارک لازم برای مشارکت مالی جعاله (JFS) - اشخاص حقوقی

- ۱- برگ درخواست استفاده از مشارکت مالی جعاله سرمایه در گردش که در آن مشخصات کامل واحد تولیدی محصول مورد معامله، زمان تحویل، قیمت نقدی و عمده فروشی محصول در زمان درخواست انجام معامله، برآورد قیمت فروش محصول در سررسید قرارداد، محل تحویل، وثائق و تضمینات مربوطه قید شده باشد.
- ۲- اطلاعات لازم در مورد کمیت و کیفیت محصول واحدهای تولیدی متقاضی (محصول می‌بایست سریع‌الفساد نبوده و فروش آن انحصاری نباشد).

- ۳- مدارک و اطلاعات لازم در مورد واحد تولیدی متقاضی مبنی بر توانایی امکانات موجود در خصوص تولید کالای مورد معامله

- ۴- پیش فاکتور مربوط به خرید کالای موضوع معامله
- ۵- آخرین صورت‌مجلس ارزیابی وثائق غیرمنقول و منقول متقاضی
- ۶- فتوکپی سند مالکیت وثائق و تضمینات متقاضی
- ۷- اطلاعات اخذ شده درباره متقاضی توسط اداره کل ارزیابی و اعتبار سنجی مشتریان
- ۸- فتوکپی پروانه کسب یا پروانه بهره‌برداری متقاضی
- ۹- فتوکپی اسناد مربوط به مالکیت ملک یا سرقفلی یا اجاره‌نامه معتبر محل کار متقاضی
- ۱۰- فتوکپی شناسنامه و کارت ملی اعضاء هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت
- ۱۱- فتوکپی اساسنامه شرکت ممهور به مهر اداره ثبت شرکتها
- ۱۲- فتوکپی شرکت‌نامه (در خصوص شرکت‌های غیر سهامی)
- ۱۳- روزنامه رسمی حاوی ثبت شرکت در اداره ثبت شرکتها
- ۱۴- روزنامه رسمی حاوی ثبت آخرین تغییرات و انتخاب هیئت مدیره و مدیرعامل و صاحبان امضاء

مجاز شرکت

- ۱۵- لیست سهامداران عمده شرکت و تعداد و درصد سهام متعلق به آنها
- ۱۵- گزارش بازرس قانونی و حسابرس شرکت مربوط به سه دوره مالی گذشته گذشته همراه صورت‌های مالی و یادداشتهای ضمیمه

- ۱۷- آخرین اظهارنامه مالیاتی شرکت، ممهور به مهر اداره دارایی
- ۱۸- بیمه‌نامه وثائق و کالای موضوع معامله که به نام و به نفع بانک صادر شده باشد.
- ۱۹- اسامی و مشخصات ثبتی سایر شرکت‌هایی که شخص حقوقی و سهامداران ذریبط در آن شرکتها سهامدار می‌باشند، همراه با اعلام مبلغ و درصد سهام هر یک از افراد مذکور در شرکت‌های یادشده
- ۲۰- فرم نمونه ۸۱۰ تکمیل شده توسط کمیته معاملات شعبه
- ۲۱- سایر مدارکی که به نظر شعبه یا اداره امور شعب اخذ و نگهداری آن ضروری به نظر برسد.

*** ارائه مدارک فوق هیچ‌گونه تعهدی را برای بانک ایجاد نمی‌نماید. ***

**برگ درخواست مجری برای انجام صدور گواهی آتی JFS (اشخاص حقوقی)
(در امر تولیدی)**

این شرکت مجری نوع شرکت به شماره شناسه ملی ثبت شده به شماره در اداره ثبت شرکت‌های شهرستان در تاریخ / / ۱۳ نشانی دفتر مرکزی تلفن دفتر مرکزی که به موجب پروانه بهره‌برداری / کارت شناسایی کارگاه شماره مورخ / / ۱۳ که تا تاریخ / / ۱۳ اعتبار داشته/دارد و مدت سال است در محل کار خود به نشانی: تلفن و بصورت ملکی/اسرقفلی/استیجاری طی سند/ قرارداد شماره مورخ / / ۱۳ دفترخانه شماره شهرستان در مالکیت/ اجاره این شرکت است و در آن به شغل اشتغال دارد و با عنایت به اطلاعات زیر بمنظور تأمین سرمایه در گردش از طریق صدور گواهی آتی با آن شعبه بانک ملی ایران درخواست مبلغ ریال سرمایه برای مدت ماه طبق مفاد قرارداد صدور گواهی آتی که به مندرجات و شرایط آن وقوف کامل داشته و با آن بانک منعقد خواهد نمود را دارد و با امضاء ذیل این ورقه، صحت مندرجات این برگ درخواست را تعهد می‌نماید:

۱- شرح مختصری از موضوع تأمین سرمایه در گردش پیشنهادی با آن بانک:

۲- میزان سرمایه لازم برای انجام صدور گواهی آتی شامل:

- ۱-۲- میزان سهم سرمایه این شرکت بصورت نقدی: بمبلغ میلیون ریال
۲-۲- بصورت تهیه بخشی یا تمام مواد اولیه شامل اموالی که ذیلاً درج می‌شود: بمبلغ میلیون ریال
۲-۳- جمع سهم سرمایه نقدی یا به صورت تهیه بخشی یا تمام مواد اولیه سپرده‌گذار: بمبلغ میلیون ریال
۳- جمع سهم سرمایه نقدی/غیرنقدی این شرکت و سپرده‌گذار بمبلغ میلیون ریال
۴- مشخصات مواد اولیه :

۵- ارائه مشخصات اقتصادی، فنی و مالی طرح:

۶- میزان سرمایه ثبتي و پرداخت شده شرکت: ریال

۷- سهامداران عمده و میزان و درصد سهام آنها:

۸- وثایق و تضمینات پیشنهادی برای انجام صدور گواهی آتی:

۹- شماره حساب‌های قرض الحسنه جاری و پس‌انداز شرکت مجری نزد بانک:

۱۰- سابقه توانایی و تجربه کاری شرکت مجری:

مهر و امضای مجاز شرکت: